

ПОСТУП

ВІСНИК ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

ЗМІСТ

Український Народе! — Перший листопад (*Др. М.К.*)
 — Вінчання Черні з Ніччу (*Р. Степ*) — Дух степів
 і традиція (*П. Шостаківський*) — L'automne in-
 time (*Меріям*) — Перша Ніч (*Б. Полянч*) — Вім-
 ність (*І. Назарко*) — В улюбленій столиці Карла
 Великого (*О. Назарук*) — Перші українські ви-
 бори в Галичині — Місячна хроніка — Бібліогра-
 фія — Літературні замітки й анекдоти — Криве
 дзеркало.

ЛИСТОПАД—ГРУДЕНЬ

---

*Обов'язком кожного Українця-
Державника є передплачувати
одинокий того роду журнал*

„ПОСТУП“

ВІСТНИК ЛІТЕРАТУРИ й ЖИТТЯ

Виходить як місячник в обемі 2-3 аркушів друку

Містить: статті з області політики, соціології, релігії й письменства, вартну белетристику оригінальну і перекладну та багатий відділ бібліографії.

Стоїть на становищі української державницької ідеології і редагований в душі християнським.

Участь у „Поступі“ за 1928 рік брали:
Андрусак Микола, Аненко І., Агоміс, Бать Ол.,
Гладилович І. К., Заїкин В., Др. Залозецький В.,
Др. Крипякевич І., Липинський В., Лімниченко В.,
Др. Лоський І., Др. Лужницький Гр., Меріям, Монкевич Б.,
Монтрезор А., Др. Назарук О., Нигрицький Л.,
Пасіка М., Петрійчук Ор., Саварин Д., Семчук С.,
Сохоцький І. Н., Фірак М., Шостаківський П. та інші.

**Передплата на рік 10 зол., піврічна 5 зол.;
для закордону річно 1.50 доляра.**

**Редакція й Адміністрація
журналу „Поступ“ Львів, Марійська площа ч. 6/II.**

Український Народе!

Велике Свято в Тебе! Ясна хвиля на тернистому шляхові Твого життя — хвиля, що гордістю серце Твоє сповняє, віру в могутні Твої сили будить, сили кріпить і єднає, Твої надії соняшними проміннями сповиває. Сеж Свято побіди Твого великого Духа — сеж 60-ліття життя і праці Твого найстаршого Товариства «Просвіта».

Сеж великий всенародній Ювілей культурної праці — ювілей довгої і тяжкої боротьби з безпросвітною темрявою, що Твою національну і людську гідність вбивала, шлях поступу знання гранітними скелями перед Тобою загороджувала, Тебе власника чорнозему, дівочих лісв, великих скарбів Твоїєї прадідної землі на наймита й жебрака зводила. Ювілей творчої праці для Тебе Народе і з Тобою.

Шістьдесят літ тому горстка молодих ідейних людей засновує «Просвіту!» — горстка, але міцна вірою у конечність і спасенність своєї праці, до глибин своєї душі прийнята високою ідеєю: Через Просвіту до Воскресення!

І ця ідея несеться за мурі Львова в наші місточка і села. Підбиває собі серця усіх верств народу, лине високо понад кордони фізичного насилля, з грудкою батьківської землі мандрує на чужину за гори-океяни.

В українському народі находить пошану й зрозуміння, бо тільки освіта, тільки культура може дати народові ту велику моральну силу, що чуда творить, що будить ту національну обіднану творчу міць, яка постійно і певно веде нарід вперед і все вперед аж до найвищого, найяснішого його Ідеалу.

А за шістьдесят літ горстка просвітних робітників розростається в тисячі. Перші слабі кроки перемінюються в могутній, організований похід систематичної, плянної, доцільної праці на усіх ділянках народнього життя. З «Просвіти» родяться наші економічні і торговельні установи, рідне шкільництво, руханково-спортові товариства.

І «Просвіта» як Матір у великій пошані серед своїх дочок та внуків, які свідомі того, що їхній розвиток і сила залежні від тої великої виховної і культурно-освітньої праці, що їй далі веде «Просвіта».

І ти, Український Народе гордий на своє Товариство, а Товариство горде на Тебе.

Ти гордий і вдячний за велику 60-літню працю. Але праця «Просвіти» ще не скінчена, роля ще не відіграна. І «Просвіті» спочити не вільно! Її праця має стати живіша, ще ширша, ще міцніша! А з неї має вирости нове оновлене покоління — нова доля!

Та се залежить тільки від Тебе Український Народе. Покажи у 60-ліття «Просвіті» силу свого духа, докажи що Ти не тільки створив «Просвіту», але й любиш її і вона Тобі потрібна.

Дай доказ своєї високої культури, національної свідомости, розуміння своїх потреб і обов'язків! Скажи могутнє слово, що «Просвіта» у тяжких своїх хвилях на Тебе все числити може. Що вона зіниця Твого ока, кров Твого Серця, душа Душі Твої!

Велично й гідно обійди це Велике Національне Свято! Нехай не буде в Тебе ніодної людини, що в ювілейному році не стала членом Товариства!

Зложи ювілейний дар «Просвіті» — дар княжий і, гідний Великого Народу і великих потреб Товариства! Хоч ти ніколи не жалів нічого для «Просвіти», і хоч скрутний в Тебе час — відними собі ще сей раз від уст і дай змогу жити і стати «Просвіті» на тій висоті, на якій хочеш її бачити.

«Просвіта», цеж Твоя доля, історія Твого життя, Твоє ясне майбутнє, Твоє життя. Ти живеш «Просвітою», а вона Тобою!

Нехай жеж «Просвіті» з її ювілеем прибудуть моральні і матеріяльні сили — на добро й щастя Народу!

Хвала, вдяка і слава Українському Народові. — Хвала, вдяка і слава «Просвіті».

У Львові, в шістьдесяту річницю Товариства „Просвіта“.

За Головний Виділ Товариства „Просвіта“:

Д-р Іван Брик, м. голова.

Василь Мудрий, секретар

За Ювілейний Комітет:

ЮЛІАН РОМАНЧУК, почесний Президент Комітету.

Д-р Іван Брик, Д-р Кость Левицький, Д-р Іван Раковський, Д-р Богдан Гнатевич, Михайло Галушинський, Володимир Децикевич, Осип Навроцький, Інж. Юліан Мудрак, Інж. Юліан Павликовський, Д-р Василь Щурат, Д-р Михайло Коцюба, Др. Володимир Ривюк, Іван Квасниця.

М. К.

Перший листопад з перспективи десятиліття

Нічку з 31. жовтня на 1-го листопада 1918 р. австрійська імперія закінчила своє довголітнє існування на землях Східньої Галичини. В цю ніч фактична влада над Львовом та Сх. Галичиною перейшла до рук українського населення. Цим самим день 1-го листопада став для українського народу днем великої ваги, історичною подією, якої вже ніхто й ніколи не зможе вичеркнути з історії цієї країни. І хоч українська державність не тривала на цій землі довго, то все таки це не змінює сути річі, не відбирає події, яка наново навязала прірвану нитку державної традиції, великої моральної ваги. З днем 1-го листопада починається нова, вища по своєму змісті, фаза розвитку українського народу цієї землі. Фазу цю моглиби ми назвати періодом політично визвольних змагань, що як свою остаточну ціль ставлять собі — самостійницький ідеал.

Листопадову подію вважаємо так цінною, що рік річно святкуємо її як загально-народне свято, пишемо про неї цілий ряд спогадів, та що важнійше, з перспективи минулих літ стараємося всесторонно освітлити її додатні сторінки, але теж причини, ізза яких вона не увінчалася бажаним успіхом. І саме нині, коли від цієї хвилі ділить нас цілий десяток літ, за який то час ми могли не тільки відчувати всі болючі наслідки її невдачі, але теж доглянути всі її слабі місця, з тим більшою уважністю та всесторонністю мусимо переаналізувати цю подію, як частину загальної визвольної акції. А робимо це все в сій свідомості, що пізнаючи як слід всі наші помилки та недомагання в минулому, забезпечуємо себе перед ними на майбутнє.

Коли кинемо оком на хід подій з перед 1-го листопада 1918 р. та коли вглибимося в тодішню психіку галицького українця, то можемо ствердити, що день 1-го листопада заскочив нас непередбаченими так під загально-організаційним як й під виховчо психічним оглядом. Українська політична думка надто числила та вязака себе з успіхом осередків держав, щоби могла завчасу підготовляти ґрунт під подію 1-го листопада. Згідно з берестейським договором, галицькі українці виключали можливість осягнення повної самостійности на території Сх. Галичини. Щойно тоді, коли военний фронт осередніх держав зачав на добре тріщати, у головах деяких орієнтуючихся одиниць зродилася щаслива думка, що про долю Сх. Галицької України буде міг рішати ніхто інший, як тільки сам український нарід. Та вже в той час події котилися з карколомною скорістю, та просто приневолювали бути чинним. І тільки завдяки рішучості та поспіхови українських військових кругів дійшло до заняття Львова, що мусіло мати велике моральне значіння для визвольної акції в цілій Сх. Галичині. Нині тяжко вгадати, які наслідки булиби з цього, як що польська сторона булаби випередила нас у занятті Львова. Однак беручи на згляд, що у Львові було сконцентроване ціле наше політичне, господарське й культурне життя, треба прийняти, що заняття Львова Поляками безпосередно по розвалі Австрії булоби відбілося на нашій акції в краю.

Та враз з цим цей Львів став для нас п'ятою Ахіллія. Вже в перших днях після його заняття нами показалося наскільки слабими почували ми себе у ньому, як в прочім й по інших більших містах, що мали перевагу неукраїнського населення. Польський мійський елемент, агресивний по своєму характері, ознайомлений з мійськими мурами, показався поважним противником. Йому тяжко ледви міг дорівняти український селянин як жовнір, здатний здебільша до бою в регулярній армії та на отвертому полі. В час революції, що відограється головно по містах, з нього слабкий віськовий матеріял. Брак свідомого українського робітництва, та міщанства відчули ми болючо по всіх більших містах. А ці міста були осередками будь вищої, будь нищої влади, з їх переходом у чужі руки ми тратили здебільша й цілий округ, що оргарічно належав до даного міста. Наші великі занедбаня у відношенню до міст, положення на нашій етнографічній території, виказали свої дуже шкідливі наслідки.

На одну ще, може найважнійшу, обставину слід звернути увагу. А саме, належить пам'ятати, що наш визвольний рух в Сх. Галичині був тільки частиною загально-української революції, себто визвольних змагань цілого українського народу. Тому коли говоримо про причини неуспіху визвольної акції в Сх. Галичині ми ніяк не можемо її відривати від української революції, як цілоти. Розвиток подій на Україні мав та мусів мати великий вплив на кристалізацію та цілий перебіг визвольного руху в Сх. Галичині. Цей останній був льогічним доповненням першого. Та в той час, як український визвольний рух у Сх. Галичині мав ярко національний характер, який самозрозуміло, як що бувби увінчався успіхом, не міг остати без соціяльних змін, то революція на Великій Україні колибалася між національним а соціяльним характером і то не тільки лівого, але й правого толку. Відмінні форми та вияви визвольного руху тут й там викликали при відмінній культурі чималі розходження та взаїмне нерозуміння себе. Що гірше, ці розходження стали просто трагічними, коли до цих розходжень, такби мовити, внутрішнього характеру, прибули ще поважні розходження зовнішнього характеру, які закінчилися з одної сторони переходом одної частини української армії до Поляків, а другої до Денікіна, згл. більшовиків.

Отце булоби цих кілька важніщих завваг, що вяжуться з днем 1-го листопада, а з яких не тяжко поробити певні висновки.

І найліпше переведений визвольний державний переворот не може числити на свій кінцевий успіх, як що він не опирається безпосередньо на попередньому розвитку цілого національного життя, на певній технічній та моральній підготовці та на довголітній визвольній традиції. Визвольно-державний виступ повинен бути заверненням загального національного розвитку, бо не державність творить націю, але нація творить державність.

А прикметою оконечно оформленої нації, є її розчленовання на поодинокі органічні частини. Діфренціяція етинічної маси не складові частини причиняються до того, що всі вони виконують свої спеціяльні завдання, а які в своїй цілоти складаються на поняття модерної нації.

Ми Українці звикли з певною гордістю підкреслювати, що ми є селянським народом. Розуміється, що це є додатнім обьявом, бо селянство

у всіх народів було тою суспільною верствою, що з неї розвивалася модерна нація. Та заразом ніодна модерна нація не обмежувалася до одної суспільної верстви, в даному випадкаві, селянської. Її розвиток залежав від суспільної розбудови не тільки села, але й міста, а розбудова міста приносила з собою розбудову торггорлі та промислу, витворила сильну верству мійського робітництра та верству міщанства. При скорому розвіткові техніки, та її великому значінню мійське населення в останньому століттю відограло й тепер відиграє велику роллю. Чуже по своєму національному характері місто, що лежить мов оаза серед чужої йому по національності селянської маси, потраплять підчинити її собі для своїх інтересів.

Для нас, Українців, є ще дуже важне питання, якими шляхами йтиме розвиток політичної думки на всіх наших етнографічних територіях. Істнування українського народу в складі чужих державних організмів мусить витискати своє пятно на одній чи другій його частині. Тому вся сила кожної під держ. політичним оглядом розчленованої нації лежить в цьому, як що вона під напором чужої культури та політичної думки не затрачує свого національного ідеалу, своєї політичної індивідуальности. Для кожного народу не є страшним його фізичне розчленовання, але небезпечним а то й погубним є його психічне роздвоєння, брак спільної мови. Цю небезпеку повинні ми мати все на оці та не потішати себе надто оптимістично, що евентуально вистарчить, як що тільки одна частина українського народу буде носієм національно-визвольних змагань, як що тільки вона перейде через школу політичного виховання, та що при найблищій нагоді зможе вона перевести за собою й інші частини українського народу. Заходить обава, що при поновних політичних змінах можуть повторятися недомагання останних визвольних змагань — а це взаїмне нерозуміння та розходження.

РОМАН СТЕП

Вінчання Черні з Ніччу

Стогнала скорбна земля під важкими ударами полчищ; що їх гнала від півночі і від півдня, від сходу і западу глуха, чорна, таємна, невмолима Ніч. Останки закрівавленої, уміраючої Днини покинули її, піднялись на слабих крильцях в гору і бліді з переляку, перевтоми та упливу крови добились до звисаючої на небі хмаринки і спинялись. Жалісним, тужним, сірим поглядом, замкнутим бодем, тихим викидом пращали в останне землю. Не довго спочили.... Жостока Ніч добила їх тупим ударом молота!

Шаліла у долі розбішена товпа божевільними окликами радості! Ні одна груди не сповнилася бодем, ні одно серце не забилося жахом, ні одні уста не кинули слова жалю-пращання над гробом Білої Пані. Не тризну справляла чернь, а радісне весілля. Вінчалася бездушна многобарвна юрба з тупою, безсердечною Нічу. Серед плюгавих оргій, окутана темрявою Ночі не бачила підхмелена, одурена чернь як рвався вінок жита і барвінку на голові Чорної Тиранки. А золота вінчальна корона, що пишалась на головах непомітно зсувалася все нище та нище, огор-

тала її руки залізним обняттям, давила груди студеними кліщами, сковувала ноги. Не бачила, як висипались із неї лисніючі самоцвіти і іскрами зневіри попадали у її серця, як довге розбрилось волосся подруги і сіттю густою шовкових ниток стискало мозок злощасним обняттям.

Шаліла у долі розбішена товпа божевільними окликами радості. А темна тупа ніч із злющою насолодою, гадючим поцілуєм вщипляла в її кров їдъ братерської незгоди. Певна та горда легкою перемогою спутала міць її поміж сотками тисячів роздертих междуособицями, знесилених впливом братерської крові нащадків Ясної Днини. В руках у неї непоборима збруя: кервою палаючий смолоскип Великої Руїни. Клонились голови товпи, стелились плазом до ніг її гнучкі їх постати, а уста величали криваву луну Золотоглавим Сонцем. І з мільйонів грудий понісся один могутній, згідний гимн, гимн темряви сваволі...

Осанна Ночі! Ночі Осанна!

Ще товклись по надбережних пустинях відгуки божевільного гимну хули, ще дріжали у грудях юрби похвальні слова Ізраеля..., а у далеких безвістях зродився зі смерти Днини останній зов її, лискавкою прошиб кромішню темряву срібlistий луч — її остання осторога!

«Схаменіться!» — лунало у горах, неслоь над степом, котилось хвилями вікового Борістена, віяло зимним вихром від бору.

Скошеними снопами попадала невдячна товпа придавлена тягаром слова, що у всіх відтінях жаху перевалювалось над її головами. А коли проминули довгі хвилі тривоги, зірвались раби, мов розбуджені з важкого, безпам'ятного сну, очі загоріли полум'ям гніву уста втворилися, щоб кинути проклятом на ту, яку перед хвилею величали а руки піднялись шукаючи ворога.

Та ще не дозріла в них думка великого діла, а лунав вже демонічний сміх всевладної цариці Ночі, вже кривавий смолоскип палив полум'ям очі, і уста їх даремне вижидали слів, що безвпинно вдаряли в павутинну сіть, щоб добутиь із мозку. А затиснені п'ястуки, що не в силі були досягнути Чорної Тіни, товклись по головам братів, бо кожний носив на собі п'ятно зради, бо кожний бажав стерти його карою сусіда. Безсилі у своєму гніві, здавлені у судорожному пориві порабощіли їх душі.

Не подруга горне любимця до білих грудий своїх, а витязь ступає по карках побіджених. Не весілля царює у безкраїх тер'мах Землі, а німий жах перед жостокими кіхтями Ночі. А руки рабів, їх уми, їх думки невтомно працюють на скріплення свого ярма — своєї тюрми!

Коли провідники нації ослабі на те, щоб повести за собою масу, то вони мусять самі йти за масою. Коли верхи не можуть піднести до свого рівня низів, то вони мусять самі опуститись до рівня цих низів або відірватись від нації. Спекуляція на політичній темноті народній це одинокий політичний шлях для кожної слабкої аристократії.

В. Липинський.

Дух степів і традиція

(Докінчення)

Короткий період Гетьманщини 1918 р. дається порівняти з тим моментом Гетьманщини Хмельницького, коли Україна, опершись на осілі сили нації, шляхту, городове козацтво й міщан стала організованою державою. І так само, як діло Гетьмана Богдана погубив не самий переяславський акт, бо він ще за життя Богдана зривався, так само Державу Гетьмана Павла згубив не акт федерації 14/XI 1918 р. Бо само по собі універсал, зрозумілий, як розпачливий крок до врятування перед червоною ордою, не запропащував Україну і не передришав катастрофи української державности.

Бо не самі акти гублять і творять держави і народів, а реальні сили народу, та його чини. В обох аналогічних випадках згубила державу стара вдача Українців — нестриманий «степовий» гін молодих сил України. Гін, якого психології треба шукати в психіці «зістеповілих», нездержуваних доосередковою гравітацією народних сил.

Акт 14/XI 1918 р. залежав від ролі, яку відігралаби молодода сила народу в сполучі зі старою традицією і досвідом, в будові молодої держави і знищенню орди. А якраз молоді сили українського народу 1918 р., які не тільки не могли спинити орди, а самі швидко «кочовіли», викликали розпачливий декларативний акт 1918 р.

Спомянуті події мають під собою традиційно історичне підложе. Ми втратили Державу через перевагу в нас степового темпераменту, а повстаючі держави Польща, Фінляндія, Литва і інші не розвалились завдяки перевазі осілих, зрівноважених, не зкочовілих сил. Ріжниця в традиції сил. Похід 100.000 Галичан на Придніпрянщину для завойовання степів від червоної орди є ніби аналогією того моменту, коли по заняттю Галичини Казимиром Великим з Західньої України йшла осіла колонізаційна стихія для підбою степів крок за кроком по знищенню України Татарами. І як тоді по певних успіхах не раз Мендліґіреї винищували силу Галицьких волостей, так і в нашу епоху під подихом степів «зівяло Галичанам сорок тисяч цвіту». В факті заняття Галичини Польщею треба бачити скорше порівняння з забором Галицьких волостей Казимиром Великим, аніж аналогію з Андрусівським актом. Андрусівський мир не прийшов. Але він ще може настати. Залежатиме від шляхів, якими піде українство. Бо західні традиції протиукраїнські ще не зжиті.

*

*

*

Про духовий стан по цей бік Збруча багато можна сказати щодо теми статті. Дух степів і сюди сягає. Останки сильного до війни консерватизму, духа осілости, те власне, що зберегло досі Галицько-Володимирську волость—невеликі. Розмноження партійок не є здоровою ознакою. Бездержавна перед війною Польща, Чехія не були так сильно схаотизовані партійною боротьбою. А тут чим радикальніша партія, тим вона безоглядніша в засобах боротьби, тим сильніша степова галасливість. »Дух степів« робить своє і тут. Незрівноважений гін ідеологів »національного радикалізму« (недавно загравісти — тепер сансаристи) є проявом теж »степового темпераменту«. Бо наш фашизм не має традицій ні потуги римських цезарів, ні диктаторів середньовічних італійських князівств, ні римської інквізиції, які має за собою італійський фашизм. Єдине жерело, звідки наш »національний радикалізм« мусить з історичної конечности черпати собі енергію — це є стихія нашого степу.

VII.

Кілька взятих випадково мною прикладів і аналогій »історичної дідичности є характеристичні для зрозуміння української сучасности. Бо всі вони походять з істоти народньої традиції, як з живого минулого. Вказані явища не є випадкові, а органічні. Вони є живими проявами традиції, як історичного динамізму подій.

Щож таке традиція? Це є живі ланцюги подій і явищ від найдалших до останніх. Більше того — традиція се ніби якась реальна еманация подій, що насичує дану область і яка при пасивности дієвої маси, при браку її волі творити життя в певному напрямі, при нерозумінні цієї маси що є творче, а що згубне в її традиції. -- укладає життя автоматично в старих утертих напрямках. Тому то традиція творить певні історичні аналогії, ставлячи нам до розв'язання старі, нерозрішені проблеми.

Там де раз пройшла орда, там вона легше пройде другим раз при тому самому опорі проти неї, бо вона вже лишила по собі якийсь слід — традицію нападу. І навпаки, народь нападений ордою, щоби відбити другу її навалу, мусить здобутися на більше зусилля ніж те, яке потрібне було для одсічі першої навали. А там, де люде виявили творчі чини, шляхотний героїзм, на тім місці їм вже легше зродитися вдруге. Так само всі наші нинішні політичні і громадські чини — творчі чи руйницькі — походять з традиції минулих віків, становлять одночасно завязь для впливаючих з них чинів будуючих чи руйнуючих в будучині. В такому головному сенсі треба розуміти відвічальність перед історією за творені нами чини.

Оцінюючи з цього погляду історичної відповідальности

визвольні змагання сучасного українського покоління, можна ствердити, що політична конюнктура 1917 р. для створення Української Держави була виїмково сприятлива, як ніколи. Упадаючий організм Росії треба було на українській землі заступити своїм, але опертим на здорових, врослих міцно в землю осілих, а не зкочовілих психічно й фізично силах. Тим більше, що малося до діла з новою ордою — червеною. А якраз українські осілі сили були тою стихією, яка несла протягом тисячелітньої боротьби зі степом смерть орді.

Скочовілі-ж духово під подихом степів і розкладових теорій модернізму, організатори України епохи Центральної Ради були з природньої причини нездатні відкинути новочасну орду. Тому то невстоявши в боротьбі зі степом 1917 р. вже тяжче було боротися 1918 р. Вже була потрібна присутність новочасних «варягів». Повалення Гетьманщини 1918 р. і в наслідок цього залив ордою України, створило традиційні прецеденси до ще тяжчої залежності України не тільки від большевиків, але взагалі від Росії. Бо упадок большевизму на Україні стоїть тепер в залежності від упадку їх в Росії. Натомість вдержання вільної України від большевизму 1918 р. творило традиційні передумови для фактичної незалежності від сусідних держав, зокрема від Росії. Більше того — відкривало перспективу для Української Держави стати першорядним чинником в боротьбі з ордою не тільки над Чорним морем, а на просторі Росії і Кавказу, себто стати великою політичною силою. Значить, щоби висвободитись від Росії Україні тепер, треба більшого накладу духових і фізичних сил ніж того треба було в 1918 р. Бо з відемних фактів сьогодні, твориться відемна традиція для завтра.

VIII.

Червона орда на Україні не є етнічно-азіатською ордою. Вона складається в більшості з здичавілого, зкочовілого осілого населення, а башкири, киргізи становлять скорше історичну декорацію, однак панування її на Україні матиме неменьші наслідки від татарської. В чому її руйнуюча сила?

Фізично вона винищила Україну пропорціонально в меншій мірі ніж татари, хотяй значно. Убуток населення на етнічній території України вчені обчислюють на 7—8 мільйонів. Втрати великі. Червона орда затримала процес розросту України в степи. Економічно спізнила Україну на кількадесять літ. Орда знищила найздоровіший первісток осілої сили — хлібороба взагалі. Не тільки «поміщиків», як то думають замотиличені українці, а й заможника і середняка — той тип міцного хлібороба, який швидко зростав перед війною і був відпорний на розкладовий «дух степів».

З типом господарного, міцного хлібороба, орда веде вперту боротьбу, вона його хоче винищити в пень, пролетаризуючи його соціалізацією землі. Бо він їй органічно, по своїй природі, противний. Бо він, врослий в землю, для неї смерть.

Найбільша небезпека від сучасної орди це є те, що вона цілий нарід хоче обернути в орду — «зпролетаризувати». Для того сучасна орда соціалізує опріч домів і землі, дітей і жінок. Для того рве всі звязи з осілим минулим. Для того убиває в людській душі все боже. Церкви обертає в дансінги або публичні доми. Для того орда розкопує гріб останнього старої України Гетьмана, «урочисто» виринає з зітлілого вже трупа серце й плюгавить його прилюдно в страшний спосіб (минулого року один совітський комісар зпрофанував описаним способом тлінні останки Гетьмана Розумовського). Для того ж орда викидає з гробів і мощі Святих.

До подібних фактів ніякі попередні орди не доходили. Бо сучасна орда взяла в спадщині від попередних орд тільки стихійну силу свого гону — «дух степів». Але всю міць організації, весь інтелект сучасна орда взяла деінде. В юдаїстичнім месіянстві, в фанатичній ідеї «вибраности» пролетаріату треба шукати розгадки психології подібних явищ. Не будь «месіянства» у орди, її виступ 1917 р. на історичну арену скінчивбися новою Пугачовщиною, або може ще більшою, як була, Махнівщиною, але десятирічної тривалости нова орда не мала би. Не мала би тої шаленої організації, яка робить неможливим передвидіти час її упадку. Одне Провидіння знає коли вибе година розпаду нової орди.

Однак якаб не була потуга совітської орди, проте її міць вичерпується в боротьбі з опором твердої осілої сили; знесиленої тепер, але традиційно протистепової сили.

Орда вже тратить свій імпет. Її старі вожди вимирають, а молоді перед опором осілої сили стратять на свому степовому гоні. Зроджені духом реакції до орди, осілі сили опанують її. Може навіть жорстоким методом, запозиченим від орди. Очевидна річ, що повалення орди на Україні не українськими руками, а головно зорганізування осілих здорових сил землі не українськими організаторами є рівнозначне політичній смерті України, як Держави, а значить і нації. Тому зусилля сучасного українського покоління повинні бути направлені на збір і організацію здорової, не зкочовілої духово сили Української Землі проти тисячелітнього «духу степів». Мало того, треба ці сили оперти на тисячелітній творчій українській традиції.

Багата була наша Земля в руїницькі сили «духу степів», однак є в нашій історії здорові, творчі сили землі, які єдині можуть загнuzдати й упокорити стихію степу. Адже не будь їх, Україна випалювана, винищувана неоднократно не підіймалась би знову зі згаріщ, або осталась би маленьким племенем, а не виросла би на кількадесят мільонової нарід.

Значить віковій традиції руїницькій треба протиставити вікову традицію творчу.

Які саме наші творчі традиції? Вони заключаються вже на початку нашої історії в прекрасних великих легендах, у великих постатях нашого минулого і їх великих чинах. Це ті великі князі, які створили Українську Русь, прищипили їй християнську цивілізацію, організували її правовий уклад, які дали їй великий зарис в Державі св. кн. Володимира Великого. Це ті лицарі, які прибивали щит на брамі Царгороду, які не чекали аж орда забере Київ, а поступали як і сучасні мудрі стратеги — йшли на підбій степів, розбивали орди у глибоких степах, в гнізді орди часом аж над Волгою, або над Каспійом. Були князі, які розбили першу спробу сполучення сили орди з силою месіаністичного юдаїзму в хозарськiм ханстві й знищили далеко в степах твердиню його Саркел. Були галицькі князі, які підіймають зі страшного знищення Татарами Галицьку волость. Скріпляють її помимо зради боярства й боронять її з заходу до загину. Були віддані дружини вірні князям до смерти. Які в боях не гляділи нагоди до зради, а шукали тільки »собі чести, а князю слави«. Були вірні своїм Гетьманам і старшині, які не бунтувалися проти них до самої смерти, а йшли разом з ними на згубу, заслання і на вигнання. Були гідні мальтійських лицарів наші, які з кн. Дмитром-Байдою в степах закладають Січ, як оборонну твердиню осілої, а не кочової, християнської, а не поганської України. Їх потомки на Січі, відірвані від осілої стихії, під подихом степів улягли впливови кочового степу, через що самі накінець фізично й духово зкочовіли й стали опорою степової руїни. Мимо того слава їх шляхотних предків живе досі.

Був великий Богдан, який підіймає Україну з занепаду. Були борці, що кляли життя в боротьбі з анархією. Є історичний Рід, який не з еґоїзму до влади, а з обовязку перед Батьківщиною пробує 1918 р. осілі, а не степові сили народа організувати в Українську Державу. Були численні святі мужі, які силою духовного подвигу лагодять перед Всевишнім гріхи України. Були великі церковні достойники, які гартували християнську Україну. Були і вчителі, які вчать творчости, а не анархії, послуху авторитетові, а не бунту, відданности вождам, а не зради. Є твердий, хліборобський нарід, хоч і схаотизований нині, а який на своїх плечах виносив тисячелтню боротьбу зі степом. Який своєю стихійно-осілою натурою є сильніший від інших народів. Був віковий консерватизм українського народа, якого рештки дійшли до нашого покоління, який єдиний не дав Україні згинуту в боротьбі зі степом.

Традиція їх чинів жевріє досі. Традиції творчих чинів не гинуть безслідно. Вони є лише придушені традиціями руїницькими. Вони присипані піском зі степів. Є коріння в землі; треба їх відгребти: вони дадуть нові поростки, з яких знову виростуть могучі дуби. Бо буйна Українська Земля; вона своїми плідними соками гоїть скоро найтяжчі рани.

Перегляньмо історію нашої Батьківщини, в ній найдемо багато останків творчих традицій. Вікове нещастя України не в тім, що не було творчих сил; вони були. Нещастя в тім, що зкочовілі провідники і організатори народу замало на них спиралися. Все починали на ново, не беручи творчих традицій минувшини за фундамент для нової будови. Тому то потатарська історія України є безперестанною працею Сизифа. Трагедія сучасної України полягає в тому, що знову вона не оперлася на осілі творчі, а на зкочовілі сили.

Для врятування України треба звернути з дотеперішньої дороги й піти за тіннями Великих Предків, їх великих чинів і великих ідеалів. Тому треба нам плекати духа осілості, духа боротьби з ордами, з «духом степів». Треба плекати культ наших творчих князів, гетьманів, лицарів і закованих в залізо вірних дружин. Культ княжих «городів», лицарських замків і охоронних валів проти орди. Плекати культ ораного поля, вишневого саду й левади, а не «тирси, степу широкого», низових чагарників і степових балок. Плекати культ «Слова о полку Ігоревім» і лицарських дум, а не степового «яблучка» (зроджене в Ростові). Плекати ідеал здорового, а не збаламученого й пониженого хлібороба. Треба плекати вічне — Боже — християнську релігію і наших історичних її носіїв, а не безбожні юдаїстичні теорії.

Без виплекання розвитку і організації духовно осілих творчих у нашій історії сил не бачитимемо правдивої України. Будуть «kresy», «юг Росії», «У. С. Р.», «область Евразії», може навіть якийсь куций сурогат України, але не Українська Держава. В трагічну для України добу не можна тішити себе псевдонауками й самообманом.

ІХ.

Закон вирівнювання сил є один для сфери фізичної і духовної. Щоби знищити електричність мінус, треба додати до неї противну — плюс. Щоби загладити зло, треба вчинити ще більше добра. Руїницькі традиції можна знищити творчими. Щоби знищити наш «дух степів», треба не тільки відродити й зорганізувати противну йому творчу силу, а й треба вложити безмір праці, опертої на творчих традиціях. Словом, треба зжити традицію руїництва. Динамічна сила нашої степової стихії полягає в незжитості її.

Навіть коли повстане Українська Держава, оперта на осілих, традиційно-творчих підставах, коли здаватиметься, що «дух степів» поконаний на віки, то він проте ще не раз проснеться і повіє. В чому він проявиться, трудно передбачати: чи в якійсь, хоч короткій, анархії, чи в боротьбі амбітників, чи в незрозумілім ворохобництві мас, чи у великих соціальних заворушеннях, але в якійсь формі він ще прийде. Не може не вернутися, бодай часово. Бо «дух степів» має тисячолітню давність боротьби й перемог. Має сучасну г'рандіозну перемогу. Він ще віками, як органічне явище, житиме у нашій психіці. Ним пересякнута наша земля.

А тому, щоби його зовсім зжити, треба віків. Перемога над «духом степів» на завсідги, залежатиме від постави України на творчих традиціях нашої історії: «осілих», державницьких і християнських. В українській історії ці засади є єдино правдиві. А правда, ясно усвідомлена, себ-то скристалізована думкою, є вже першою творчою силою, яку не може безслідно знищити руїна.

МЕРІЯМ

L' automne intime

...Ти сидиш при столі й пишеш лист, білий лист...
 За вікнами у млі гнуться дерева сумні,
 Мокнуть листи бліді
 У дощі,
 У сльозі.

...Ти глядиш крізь вікно й пишеш лист, білий лист...
 Монотонно в одно, шепотять каплі сліз
 (Не беріз — ні!) дощу, що по шибі у низ
 Однотонно біжать,
 Невгомонно журчать,
 Другі котять,
 Летять.

...Ти глядиш — пишеш лист:
 »В нас болото таке, навіть вийти не мож,
 Почта йде що два дні«.. —
 Каплі тихі, сумні, покотилися в низ.
 »Що писати тобі? В нас все осінь і дощ
 І пустар... Напиши«...

І глядиш у вікно:
 Монотонно в одно котить вітер листки,
 Мокнуть дерева сумні, без листків костури
 За вікнами у млі,
 У дощі,
 У сльозі.

Б. ПОЛЯНИЧ

Щерша ніч

(Докінчення)

Пані Ліда охолела зовсім. Поки не мала відомости й не знала чи візьмуть під увагу її зголошення, хвилювалася — тепер жеж тримаючи вузький, дрібним письмом, записаний папірець успокоїлася, знаючи, що вона є вибрана врятувати шефа.

— Врятую його, — думала, вона була цього певна, їйжеж довірено одну з найважливіших справ: перевести шефа крізь ворожі стійки. Глянула на годинник: вказівка стояла на кілька хвилин перед $\frac{1}{2}$ шестої. Як стій почала ділати. Вдягнулася в найкращу свою сукню, неначе в гостину, глянула в зеркало й усміхнулася: ніхтоб не думав, що ти належиш до підпольної організації, справді, хто як хто, але ти, Слуцька?! З утіхи почала навіть приспівувати, але нагло споважніла: її муж. Заглянула до робітні. Василя не було. І нагло свавільний усміх перелетів крізь її личко. Сіла за бюро свого мужа й почала писати:

Дорогий! Виходжу в дуже важній для мене справі — коли з тобою побачуся не знаю, колиб я не вернула то знай, що справа торкається мого життя.

До побачення

Твоя гімназіяльна романтичка

Перечитала ще раз, запечатала листа й віднісши його до кухні дала служниці:

— Занеси цього листа панові до »Археологічного Клубу« але перед шестою, бо по шестій пана вже нема.

І надягнувши плащик вийшла.

Ішла по вулиці помалу, задумана. Власне кажучи, вона була страшенно весела, але ця веселість була внутрішня, захована глибоко, тільки очі в неї блищали. Вона пізнає шефа, цього шефа, що був її мрією, її ідеалом! Що більше, вона не тільки говоритиме з ним, але вийде з ним разом і врятує його, перепровадить його через поліцейний кордон, хто знає навіть чи він не заночує в неї — ох, шеф під її дахом! І пані Ліда в думці повтарила умовлені питання і числа, вчилася їх на память, бо після вказівок вже давно знищила була приказ. І дальше, вона покаже мужеві, що живе іншим життям окремішним від нього, від його горшків і мисок з передпостопових часів. Вона була така щаслива, що просто хотіла стати на середині вулиці й кричати до всіх жандармів, комісарів, інспекторів: ви дурні — не дістанете шефа, бо я його урятую, я знаю де він є а ви нічого не знаєте й не знатимете!

— Візьму його спершу до Крилича, ніби в гостину, скажу, що це мій тіточний брат, або навіть і рідний — хто там його знає, де мій брат, а відтак піду з ним. Буду йти з ним під руку. Ах, щоби хоч стрінуги Петрунішина. Ще недавно в театрі приніс мені помадки, він підкохується в мені, зовсім певно знаю — а сьогодні, ах, з якою приємністю яб йому представила шефа кажучи: мій брат..!

Щоби хоч не забути цих чисел: $8926 + 136 = 7$ потім 9 а відтак $123816...$ А до цього ще цей лист до Василя — ні — це справді кгапیتالъне!!! Недалеко дому Криличів спостерегла двох жандармів: ага, е!

а дорогу їй перейшов якийсь робітник і пильно глянув в лице. Було вже темно і пані Ліда скоріш відчула, як пізнала чи здогадалася, що це агент. Розглянулася уважно кругом. Вулиця була пуста. Час-від-часу переїхало авто й кинуло сніп світла, від котрого прохожі змурили очі а нерівності бруку було видно як під побільшаючим склом. Пані Ліда відчула легке тремтіння серця, хоч ніхто її не слідив і вулиця була на вид мертва й тиха. Але пізніше освоєні з тьмою очі пані Ліди почали розріжнювати в заглибленнях каменіть тіни: агенти! й в серце вкрався сумнів: а як зловлять? Арешт, побої і сором, величезний сором, їй завірено життя й безпеку шефа й обоє попалися в кігті. Ганьба! Ні, аджеж шеф також не дитина. Він з певністю вже має якийсь плян і знає, що на вулицях агенти. І всі сумніви які тиснулися до Ліди, вона відкинула своєю вірою в шефа й ідучи його рятувати зовсім віддалася в його опіку...

Станувши під брамою дому панства Криличів, легко оглянулася; під зеленавим світлом ліхтарні блимнула тінь. Агент — шепнула пані Ліда й скоро замкнула браму. Світла в домі ще не було. Серце стукотіло сильно — тремтячою рукою віднайшла праворуч ручку дверей і натиснула. Двері легенько заскрипіли, в далі заблимало світло, під ногами пані Ліда почувала сходи в низ а острый голос спитав: хто там?

Пані Ліда почала сходити в низ і твердим, чужим для себе голосом дивлячися на сходи сказала:

— Двері ваші не зачинені а на дворі буря...

Піднесла голову: перед нею освітлене лямпою гляділо старече, добродушне лице дверника. Сиве волосся вказувало на десятки літ, але очі бістро й скоро бігали, оглядаючи цікаво паню Ліду.

Почувши слова пані Ліди дверник низенько вклонився;

— Але й сонце відбивається в калюжі.

Пані Ліді зробилося гаряче. Дверник був рішуче одним з найкращих людей на світі й, витягаючи ліву руку, вона попросила дріжжачим голосом:

— Покажіть мені сонце.

Дверник взяв її за руку й вони пішли коридором. Вона йшла як одурманена. Кроки глухо дуднили по камінній долівці, тут і там треба було схилати голови під камінними сволоками, перескакувати дошки, йти сходами в гору, то в низ. Все це робила пані Ліда механічно, відрухово. Час від часу дверник світив електричну лямпку й тоді вона змурила очі — їй було так добре в теміні й вона була йшла й йшла літами.

Нагло почувала якийсь голос: хтось співав безжурно весело «якби не Маруся». Поглянула на дверника, але він міцно тримав її за руку а лице його було нерухоме. Спів зближався. Звернули в бік і в червоному пивничному світлі при лучиві побачила пані Ліда муляра, що кидав вапно на стіну й мугикав «яби оженився».

— Ей, панночко, — засміявся муляр побачивши паню Ліду — а скільки це 8926+136? А рукою похитував лопаткою повною вапна.

— 7 — відповіла пані Ліда й усміхнулася.

— Фффють! — свиснув муляр, кинув вапно на стіну й затягнув «но на дармо Ванька...»

А вони пішли дальше, але не зайшли ще кілька кроків як коридор кінчився і сходи йшли в гору. Перед сходами стояв другий муляр і говорив з комінярем. Муляр заступив дорогу пані Ліді й остро спитав:

— 8926+136?

— 9 — відповіла пані Ліда.

Коміляр приступив блище й крикнув:

— Що 8926+136?

Пані Ліда здригнулася і вишептала:

— 123 816...

А тоді муляр взяв коміяра під руку й зникаючи в темні голосно затягнули: «но на дармо Ванька»...

Пані Ліда з дверником вийшли в гору сходами й тут дверник здержався перед пачкою вап-а. Відсунув пачку й відчиняючи малі дверцята сказав: прошу. Пані Ліда схилила голову й увійшла а дверцята зачинилися.

Стояла у великій пивниці. По під стінами лежали бочки й паки з котрих виглядало сіно. Спиною до дверей було крісло а перед ним стояв стіл на котрому світилася нафгова лямпочка. Її світло похмуро й темно освічувало простору пивницю. На кріслі сидів мущина, з цього місця де стояла Ліда можна було побачити його широкі, похилі рамени й нахилений над столом бік лица. Мущина писав.

— Шеф — задрожало серце й пані Ліді відібрало мову, в горлі стиснуло, сильно, болячо...

— Прошу блище — зазвенів металевий голос.

Пані Ліда підійшла непевно блище. Мущина перестав писати, обернувся і випростовуючися на весь ріст пішов на зустріч.

А Ліді потемніло в очах, ноги ненач хтось підкосив, уста зложилися до крику а руки випрямилися вперед.

Ні, ні, це привид, омана, що се, що се???

Перед нею стояв її муж.

Її муж!

В гранатовому вбранню з легким усміхом на лиці й дивними вогниками в очах. Він і не він. Слуцький був инший. Пані Ліда вдивлялася непритомно в нього й нічого, нічого не розуміла.

А він підійшов блище й беручи її лагідно за руку говорив стихено:

— Не гнівайся маленька — я тебе сьогодні так конечно потребую. Ти будеш для мене обороною — цілий вечір мусимо бути разом. Решту знаєш — поліція не знає нічого, але догадується багато. І тому Петрунішин знаючи мої і твої погляди мусить нас разом бачити. Ти розумієш...

Але Ліда нічого не розуміла. Хто це говорить? Де вона? Що з нею діється? В її голові плуталися якісь сходи, числа, шеф і муж. Врешті втомлено, тихо вишептала:

— Що ти тут робиш?

Слуцький щиро розсміявся і попровадив її до крісла, присунув собі стілець і сів у її колін. В його очах мигнув свавільний усміх і витягаючи папір з грудної кишені показав жінці:

— Студію твого листа...

І тоді Ліда прозріла. Все попереднє життя Слуцького, ціла археологія видалася їй зрозумілою, такою ясною й такою страшенно потрібною. І рівночасно почула сором, розчарування і невисказану радість, котра просто залила її серце. Закинула руки на шию мужа й розплакалася. А Слуцький притулив її головку до свого рамени й поволи гладив її личко. Його лице споважніло а очі стали прозоро-сонними.

Не впало ні одно слівце.

А нагло десь далеко почувся веселий спів: «якби не Маруся»... Слуцький здригнувся. Очі набрали блиску. Прислухувався пильно. Нагло спів замовк, кілька голосів близьенько затягнуло скочну мельодію «но на дармо Ванька»... й задудніли кроки. Слуцький легко відсунув від себе пані Ліду.

— Пожди любчику, я ще маю кілька справ а потім поговоримо — й посадив паню Ліду на кріслі а сам взяв кілька етикеток «краєва фабрика мармоляди» зі стола й приліплював на деяких паках і бочках. Під стіною хтось закашлявся.

— Прошу — сказав Слуцький.

Увійшло кількох носильників. Слуцький показав їм мовчки паки й бочки й спитав:

— Ви автом чи возом?

— Возом — відповіли гуртом.

— Гарно. Решту знаєте. Але виносьте через склеп і не забудьте взяти фактуру. Вінда фунгує? — спитав одного.

— Так пане шефе, на другому поверсі після приказу згасилося світло й електромонтер направляє. Коли має скінчити?

Слуцький поглянув на годинник.

— $\frac{1}{2}$ — по десятій.

Носильники виносили бочки й пакували в них решту паперів.

Пані Ліда дивилася на мужа й не пізнавала його, В ньому не було ні цієї розхристаности, ні зівання. Він був зовсім инший. В нього навіть голос і рухи змінилися. І нагло забажала кинутися йому в рамена й віддати йому своє життя.

Але Слуцький не звертав на неї уваги. Замкнув двері за носильниками й оглядав пильно пивницю. Дивився до порожніх бочок, пороскидав сіно а відтак витягнув шуфляду зі столика, забрав з неї всі папери до кишені й кинув порожню далеко в кут. Зняв лампу зі стола а стіл перевернув і поставив біля порожніх пак. Потім підійшов до жінки і усміхаючися промовив:

— А тепер кохана моя, поїдемо вінодо до Крилича. Година 10-та. Ревізія повинна бути біля 12-тої... — Тихо!

Далеко тось грав мочучо на фортеп'яні похоронний марш Бетовена.

— Камениця обставлена — шепнув Слуцький. — Значить ревізія буде скорше. Отже увага: аж до дверей Крилича нічого не говори. Де маєш парасольку?

Подала йому мовчки. Витягнув кусник заліза з кишені й вкинув межі дроти. Парасольку застігнув гумкою і глянув ще раз на годинник.

— А тепер ходи!

Згасив лампу й кинув її в сіно. Взяв пані Ліду під руку і повів під стіну. Ізза неї чутно було якийсь шелест. Ішли мовчки попід стіною, аж поки Слуцький не станув і невідчинив якихсь дверцят.

— Схилися цілковито й плазуй — тут отвір дуже маленький.

Шелест приближався що раз більше. Слуцький був вже в отворі й держав руку пані Ліди. Нагло з гори почало щось з лоскотом зїзджати. Слуцький стиснув руку пані Ліди й шепнув: як тебе потягну то скакай, але скулена. Лоскіт що раз більше приближався і врешті Ліда почувла

сильне шарпнення. Скулена скочила й в тій хвилі почувла, що в обняттях мужа зїжджає в низ.

Слуцький держав її кріпко при собі й числив 1, 2, 3, кільки разів майнуло біде світло.

Ліди зробилося невиносимо зимно. Ціла дріжала. Врешті почали підноситися в гору. Майнуло кілька промінів світла — крізь стіну почувли якісь удари молотка й мугикання.

— Увага — шепнув Слуцький а Ліда закусила уста й ціла перемилилася в слух.

Удари чутно було що раз сильніше а Слуцький почав тихо кашляти. Їхали дуже поволі. Професор застукав 1 а потім 2 рази скоро по собі. Хтось з зовні стукнув два рази сильно й Слуцьких огорнув свіжий воздух.

— Вискакуй — шепнув Ліді.

Вискочили одно по другім.

Стояли на ганку. Над ними було зоряне небо а біля них стояв якийсь мущина в довгому халаті.

Слуцький поглянув йому бистро в лице.

— Світло ще не направлене пане шефе.

— Щоби було готове до пять минут.

— Після приказу — й мущина віддалився.

— Де ми? — спитала тихо пані Ліда.

Слуцький обтріпуючися підійшов близенько до жінки й шептав:

— На другому поверсі дому Криличів — він сам як знаєш, мешкає на першому й саме до нього йдемо. Тут був колись готель і ми їхали не-вживаною вже тепер віндою на посуду. Одначе уважай, якби я у Криличів дав тобі знак очима то посунь годинник, що стоїть у нього на бюрку 2 години назад. Розумієш?

Перейшли ганок і подзвонили до мешкання.

Відчинила слуга.

На Слуцького лиці появился розлізлий, мягкий усміх.

— Застаємо пана професора? — спитав.

— Ну от тобі несподіванка, їй Богу, витаю, витаю — кричав Крилич усміхаючися добродушно й йдучи проти гостей.

— Чудово, що ти прийшов. Роздягайтеся панство — ну уяви собі — й Крилич розрадовано показував обемистий пакунок — Шаверкот прислав мені етрурську вазу разом з аналізою Міллера — чудово, що ти зайшов...

Пані Ліда роздягалася а переходячи в робітню Крилича, Слуцький поставив парасольку криво біля дверей.

— Кґапитальне — зівнув Слуцький розсідаючися на фотелі, — тгек — і легко зівнув — значить є цілий рік про що викладати.

— Що більше, знаєш — говорив захоплено Крилич — Гзицький не має ніякого аргументу. Ушко не є з часів Лешка! Уяви собі, що одинокі аргументи в нього це особистий погляд... І це сьогоднішний вчений...

Нагло в сінях почувся лоскіт. Всі здивовано глянули на Крилича а цей стріпав руками: моя ваза! — й скоро вибіг в сїни. За ним пішла пані Ліда.

Слуцький мигом витягнув свій годинник, було $\frac{1}{2}11$, прискочив до годинника, що стояв на бюрку Крилича й посунув на $\frac{1}{2}9$. Відтак сів спокійно в фотель і розлізло закурив папіроску,

Крилич з панею Лідою вернули в кімнату.

— Нічого, — говорив успокоєно — це тільки парасолька впала. А я думав ваза... дурниця... Але що це я говорив — тут добродушно всміхнувся — ви нудитесь добродійко — ага, значить Гзицький...

Слуцький сонно всміхнувся.

— Вибач, будь ласка, але це вже пізно а ми от так поступили на хвилину вертаючи з проходу...

Крилич добродушно всміхався й махав руками.

— Алеж я дуже радий — це зовсім не так пізно — й тут глянув на годинник і — о! о! о! здивувався! — Я думав що це вже давно десята а тут ще дев'ятої нема. Ви бачите, як то за працею і людина часу не знає. А жінка завжди: як сядеш писати то й про світ забудеш а воно й справді... А от і вона...

На розмові перейшли в їдальню де вже була зготовлена вечеря. По вечері муштини зайшли в наукову диспуту. Слуцький хотів закурити й побачив, що оставив цигарничку в робітні Крилича, тому встав і пішов по неї. Вертаючи в їдальню здержався. В снігах задзвонив гостро дзвінок.

Витягнув годинник і вказуючи його Криличеві шепнув: Цікаве: $\frac{1}{2}12$ ої!

Крилич сам пішов відчиняти, всі здивовано пішли поволі за ним а кризь відчинене вікно плили тони похоронного марша Бетовена. Це в по-близькій камениці хтось грав на фортепіані.

У відчинених дверях появился інспектор поліції Петрунішин зі жандармами.

Петрунішин увійшов і витаючися звинявся:

— Дуже перепрошую, та на жаль я є змушений перешкодити панству. Ми в цілій камениці перепроводжуємо ревізії, бо після певних відомостей тут скривається шеф підпольної організації...

Пані Ліда легко зблідла й закусила уста а Крилич здивовано шепнув »от тобі історія!«

Слуцький розтерзано всміхнувся:

— Кгапітальне! Крилич... признайся...

Петрунішин змучено засміявся:

— Прошу мене зле не розуміти — яж прецінь панства добрий знайомий, мені йде тільки о це, чи може був хтось у панства так біля 10—11-ої, чи себто хтось в тому часі приходив до панства...

Панство Криличі здивовано поглянули на себе:

— Ні рішуче нікого не було. Прийшли тільки тут присутні панство Слуцькі...

— Навіть могу вам, пане інспектор, докладно сказати, коли мій товариш зі своєю добродійкою прийшли — я виімково дивився на годинник, це було година $\frac{1}{2}9$ ... точно $\frac{1}{2}9$ ... зовсім певно...

Пані Ліда закусила уста.

— Алеж прошу панства, яж нікого з присутних не підозріваю, мені тільки ходить чи може хтось чужий, мені скажемо, або панству...

— Ні, рішуче нікого — заперечила пані Криличева.

— В такому випадку я дуже перепрошую — прошу на мене не гніватися — це певно мильна інфрмация — і Петрунішин почав пращатися.

— Тгек, дозвольте пане інспектор, що вийдемо разом — неправдаж Лідо? Вже й так пізно...

Попращалися і вийшли мовчки. Петрунішин вийшов на вулицю і трохи їх підпроваджуючи, оправдувався:

— Мені страшенно неприємно, прошу мені вірити, щож коли я мав певність, що шеф не вийшов з каменіці. На це маю просто докази. Він тут мусить бути. Мусить!

І Петрунішин затиснув уста: — »Одначе сьогодні вже його не випушу. Цілу ніч шукатиму й знайду. Мушу найти. Минули єгипетські часи, коли то чарівники несамовито зникали. Дозвольте попрощатися.. Ще раз перепрошую«..

Слуцький сонно подав йому руку:

— А всеж таки пане інспектор ви-б повинні займатися трохи археологією...

Петрунішин засміявся:

— Уявляю собі перестрах моїх знайомих, колиб я тепер посвятився колпаківі Тутенкамена... чи родові взуття його жінки!

І Петрунішин завернув а панство Слуцькі пішли даліше.

На вулиці було тихо й темно. Де-не-де світили лямпи омережані таємною, сивою мрякою. Пані Ліда оперла голову на рамя мужа й йшла мовчки притулившись сильно до нього. Почувала, що сьогодні неначе свято, неначе віддала комусь якийсь великий довг і вони почали нове життя. Ішли рівним, свобідним кроком.

Якийсь вуличник перегнав їх, держачи руки в кишенях і посвистуючи: »Но на дармо«.. Подивившись на них здорово плюнув і пішов даліше.

Пані Ліда здригнулася, а рамя мужа притиснулося кріпко до неї.

— Не хвилюйся кохання. Це наш. Він сказав, що ми вже не сліджені.

І нахилиючися до лица жінки та дивлячися глибоко в її очі Слуцький додав: вони пильно стережуть твого шефа.

— Мого шефа — з усміхом щастя тихо проговорила пані Ліда.

А темними, хмурними вулицями йшов згорблений мущина, з дрючком на рамені. Глухий його хід важко відбивався в мурах каменіць і завмирав серед бруку каміння. Мущина здержувався перед кожною лямпою підносив дрючок і тоді світло гасло. І знову клав дрючок на рамя і йшов даліше.

Слуцькі станули перед своєю брамою. Пані Ліда оперлася о мур і гляділа на місто. Чорне небо блідло, зорі зникали а легке сиво-біле мережево підносилося на сході й покривало собою мури міста. Верхи дерев мійського парку почорніли а каменіці видавалися такими блідими й змученими, як очі втомленої людини. Шиби вікон зайшли легкою імлюю.

Пані Ліді стало жалко йти в хату. Вона захотіла знову опертися на рамя мужа, замкнути очі й йти даліше, в безвість... Слуцький поглянув на неї, легко всміхнувся, сховав витягнений ключ від брами назад в кишеню і ховаючи свавільні вогники в очах, шепеляво прогунявив:

— Тгек! Чи це не кгапiтальне?!

Закинула йому руки на шию:

— Це наша перша ніч...

Над містом вставало сонце.

А вони оперті о себе йшли даліше.

Йшли рівним, свобідним кроком.

Вічність

В товаристві, де провів я сьогоднішній вечір, поставлено важне питання життя:

»Що таке вічність«?

Пізнім вечером вертав я домів, а в моїй душі гомоніло нерозв'язане питання: Що таке вічність? Дома довго не брався мене сон. Мене мучило питання: Що таке вічність? Де її початте? Де її кінець? Що тільки над ранком сонна змора заплющила мої повіки.

! я побачив сон:

Ланцюги гігантних небосяжних Альп. У стрімкому заломі гористих хребтів, струнковисока гора. Горда, самотня, одинока. Уся з діаманту.

Шпиль її заховався в захмаррях, а по узбіччах скобзуються золоті промінні сонця.

Діамантовий Mont-Blanc.

Нараз десь узялася малесенька гомінка пташка. Пурхнула побіля діамантової гори, крильцем зашаруділа по її узбіччах і полинула в ося-яну довічним сяйвом долину.

— — — — —
Пройшли мільйони літ.

Вдруге з просторів прилинула ця пташка і легким шарудінням крилець обвела гору.

— — — — —
Після довгих століть вона знова прилине і крильцем на горі залопоче.

— — — — —
Нараз міністе проміння виспаного сонця сполохало мої сонні мрії. Я проснувся.

В очах ще мерехтів образ гори. Дума ще не вернула з далекої мандрівки — ще блукала по сонних просторах.

Я зрозумів. Крихіточку зрозумів.

— вічність щотільки починатиметься.
Коли ця пташка своїм манісеньким крильцем зітре діамантову гору

— — — — —
Ось тільки я зрозумів.

— — — — —
Вічносте, ти мучиш мене, непокоїш, нищиш, пожираєш мене.

Колиб не ти, я припадавби жагучими устами до кожної цвітки на цьому розділлі життя і ссавби з неї весь її солодкий мід.

... Твоє грізне veto! Dictum acerbum.

Вічносте, я баную, тужу за тобою і шлю свої досягання аж у твої сяйливі тереми.

... Однак я й боюся, жахаюсь тебе...

Вічносте, вічносте моя

Яка ти, яка???

— — — — —

ОСИП НАЗАРУК

В улюбленій столиці Карла Великого

II.

Предмети, що відносяться до особи Карла В.

Тут належить передовсім великий бюст Карла, погруддя зі щирого срібла, грубо позолочене. Се найвизначніше погруддя в мистецтві всего заходу: На нім 186 дорогих камінів, в більшости неошліфованих, між ними клясичні гемми та камеї й 73 перел. Сей бюст природної величини. Корона на нім густо засипана перлами й дорогим камінням, мала бути уживана при коронації Ришарда Корнвалійського 1257 р.

На тім погруддю, дуже виразної роботи, представлений Карло з буйним волоссям, з вусами й невеличкою, півокруглою бородою. Уста вузькі, очи задумані, насада носа майже без загнення, брови легкі, вираз обличча отвертий і повний спокою, худий, шия висока, в раменах доволі вузький.

Вироблення того погруддя мало бути виконане в 14-ім столітті. В нім уміщений череп з голови Карла В. Сего погруддя вживано в середних віках в часі коронацій німецьких монарх: його несено в торжественній процесії напроти нового монарха аж до брам міста, де відбували врочисті почитання тлінних останків Карла, заки впроваджено нового монарха в мури коронаційного міста.

Поруч стоїть випростоване рамя Карла В. з п'ятьма пальцями, природної величини, все зі щирого срібла, грубо позолочене. Се дар короля Франції, Людвика XI (1461—83) На кришталевій шибі тої руки (в котрій дійсно уміщено руку Карла В.) знаходиться лілієвий герб Франції*).

Штилет з рукояттю зі слоневі кости, званий штилетом Карла В. Передання каже, що се був дійсно штилет Карла. Одначе прикраси на піхві походять з 14-го століття. Та се не виключає правдивости передання, бо прикраси могли бути пізніше виконані, як се нпр. доказано що до німецького надпису на розі Карла В.

Візантійські річи.

Найбільш відома т. зв. «Слонева матерія», котра знаходиться, в скрині Карла В. В р. 1906 винято її, піддано науковим дослідям і стверджено, що та візантійська тканина походить з 10-го століття. Тло її червоно-буре, на нім підносяться взірці, виконані в чотирох красках: синій, білій, жовтій і чорвоній. Вони творять перстень зі слонем, котрий стоїть перед деревом. Є також виткані якісь букви. Дві золотом ткані стули візантійські з XI. ст.

Т. зв. Грецька Каплиця, вся зі срібла, дуже рідкий реліквіяр, з грецьким надписом. В ній знаходиться голова св. Атаназія (помер 628 р. в Персії).

*) Тут пригадався мені оден з моїх учителів у бучацькій гімназії, географ й историк, проф. Г. Вчив нас так добре, що я досі памятаю навіть дрібниці з його викладів. Але чомусь залюбки представляв Карла В. як варвара, „котрий не вмів підписатися“ й „йому зробили печатку тай він бив її під документами“. І я до сеї пори вірив, що так дійсно було. Тимчасом тут побачив я на виданнях факсиміле власноручного підпису Карла В. Ну, такий ручний знак певно не походив від анальфабета.

Що до стилю представляє той твір переходову форму реліквіарів, коли давншу форму скрині зачала заступати новіща — каплиця. Праця та виконана в 11-м або й 10-м столітті. Привезли її зі сходу мабуть хрестоносці.

Є там дві ще старші матерії а саме з 6-го століття, виконані в Александрії. Всі вони збереглися очевидно тільки dlatego, що служили до завивання реліквій, отже разом з ними підпадали під охорону церкви як її найдорожші пам'ятки.

А найстарша з візантійських се матерія, виконана в 5 або й 4-м столітті в Александрії. На фіолетнім фоні представлена на ній квадрига (почвірний запряг), довкруги чотири мужчини, а між кругами звернені напроти себе козли*).

Величні дари монархів.

Євангеліє цісаря Оттона III (983—1002), писане рукою вправного мистця, з богатими ініціалами й мініатюрними образами, виконане в славній малярській школі монастиря на острові Райхенау. Окладинки срібні, на них образи різьблені в слоневій кості. В тім Євангелію вписана також формула цісарської присяги і найстарша німецька святвечірня пісня під Різдво, що зачинається словами: »Syt willkomme herre Krist« (Будь поздоровлений Господи Христе).

Прекрасний посуд з червоної кедрини, багато оббитий золотом. Він представляє величавий замок з 40 гербами. Заховалася грамота, котра свідчить, що той пишний твір штуки вручено скарбниці катедрі в р. 1262, але не сказано, хто саме його подарував. В науці панує спір що до трьох монархів: Вільгельма Голяндського (1254—73), Фридриха II (1215—50) і Рішарда Корнвалійського (1257—72). Правдоподібно подарував се останній. Він мав у тім замку привезти до Аквісграну коронаційні інсигнії.

Три образи, виконані в 14-м столітті (два з них представляють Марію з Ісусом на руках, оден коронування Богоматери) подарував катедрі угорсько-польський король Людвик I, а саме для Угорської Каплиці, котра знаходиться в тій катедрі. Там є інтересні словянські мотиви в малярстві.

Сам факт уфундування в Аквісграні угорської каплиці свідчить про гравітування державної думки розмірно далеких тоді народів до традицій б. столиці Карла Великого, подібно як дари інших монархів**).

Тло вибите срібною бляхою з золотими ліліями на синім фоні Авреолі з золота й дорогого каміння. На срібнім, позолоченім краю — герб.

Весільна корона княжни Маргарети з Йорку, жінки Карла Смілого з Бургундії (1467—77). Вся срібна, грубо золочена, багато перлами й дорогим камінням висаджена. Хрест на ній саджений діамантами, з гербом і буквами тої княжни.

Прекрасна монстранція, дар цісаря Карла V (1519—1556), виконана в Аахені золотником Гансом фон Райтлінген (1497—1522). На ній подвійний вінець з брилянтів і величавий топаз. Той сам майстер виконав ще збережену в тій скарбниці надзвичайно гарну подобу св. Петра, апостола, з гли-

*) Опріч старих візантійських памяток є ще матерії з часів Сассанідів, далі вчасноготійських і пізно античних.

**) З угорських памяток є там часть реліквій їх короля св. Стефана і його сина Емерика.

боку одушевленим обличчям. Слава того мистця була така велика, що цісарі Максиміліян і Карло IV іменували його виконавцем своїх печатей.

»Реліквіяр трьох верж« в формі каплиці, дар Филипа II (1556—1598), хоч виконання того твору штуки вказує на 14-те століття. Се оден з найкращих памяткових творів мистецтва тої скарбниці, з багатьома вежами і 100 образками, котрі представляють сцени з молодости Спасителя і погруддя святих. Все багато саджене перлами й дорогим камінням. Мимо великого богатства предметів у тім творі штуки, все так по мистецьки розложено, що весь твір робить вражіння чогось прозрачного й дуже легкого, а його богатство можна запримити щойно тоді, коли йому добре придивитися.

В тім реліквіяри переховують: тростину, котроку бито Спасителя і Його смертельне простирало, ребро св. Стефана і волосся Йоана Хрестителя. Про автентичність тих реліквій кілька слів при кінці.

Берло Ришарда Корнвалійського і його коронаційний плащ (13-те століття). Матерія плаща з червоного оксамиту, на нім шовком гафтовані розети, перлами саджені рози і вчасно-готійські герби. Долішнім краєм гафтовані звізди, китиці квітів і фігури. Серединою тягнеться срібний шнур зі 100 срібними, золоченими дзвіночками.

Готійська (тривежата) каплиця, вся срібна, позолочена, виконана в 14-м столітті, дар Карла IV (1347—1378). Вікна в формі розет. Великі перли й багато дорогого каміння. Вся вона стоїть на плечах чотирох подоб: Папи (з тіарою, уживаною до 1300 р.), єпископа, лицаря і міщанина. В середині подоби Карла Великого і св. Катерини. Довкруги сцени з життя короля Людвика святго (1226—1270).

В середині реліквії — кістка Карла V., частиця Хреста Господнього і частина цьвока з Христового дерева. Все те написано на підставі.

З 27 одягів для образу Богоматери, дарованих катедрі Кляроу Евгєнію, Інфанткою Еспанії й намісницею Голяндії, переховують у скарбниці найдорожші. Одяги ті ткані з ниток срібних і шовкових, тло їх сіро-синє, на нім галузки з розами і лілеї. Їх квіти і пупінки квітів з таких малесеньких перел, що кожда лілея зложена з 300 до 500 перел. Ще дорожше берло на середині одного з тих одягів і долішний край його, де приміщено 72 золоті брошки, в більшости емалювані, а в середині діамант.

Подібно прикрашений одяг малого Ісуса з 30 перлами і 32 діамантами.

Провідник підчеркує, що звичай одягання такими одягами образів Богоматери походить з 2 ої половини 15-того століття, хоч поодиноким видно се тут і там вже перед 1400 роком. Але Катол. Церква не підпирала того звичаю.

Хрест Льотара II (885—869) з його портретом і надписом, уживаний при коронаціях.

Той хрест у внутрі деревляний, оббитий золотою бляхою, в котрій виступий менший хрест, над ним Божа рука з вінком як знак побди й голуб як знак св. Духа. Сонце й місяць як »представники« природи, котра сумує ізза прибиття на хрест Спасителя.

Передна сторона сего тисячлітного хреста засіяна аметистами, перлами, рубінами, смарагдами і т. д. і вся покрита надзвичайно гарною філігранною роботою. На перехрестю двох раменного хреста поміщена велика і дійсно рідка своїм виконанням каменя з індійського сардоніксу, в котрій вирізьблений

портрет цісаря Августа — в вигляді прекрасного молодця. Хто хоче бачити, до якої викінчености й виразности може дійти людське мистецтво в портретуванні в камені, — нехай поїде подивитися на ту сардоникову камею в хресті Льотара. Не диво, що якийсь англійський мільонер хотів дати мільон марок в золоті — тільки за ту одну камею, оставляючи хрест і ще доробивши імітацію тої камеї. Розуміється, Німці відмовили. Дальше є на тім хресті другий великий дорогий камінь з виритими в нім трьома граціями і надписом. А долі ще гірський криштал з портретом короля Льотара.

В кілька сот літ опісля дороблено до того хреста, щоб міг стояти, підставу зі срібла, позолочену, в готійським стилю.

Приблизно подібно стара і подібно гарна як той хрест посудина на свячену воду з портретом Оттона III (983—1002) і з надписом, що в тій посудині подавано свячену воду монархам, що відвідували Оттона. На ній делікатні різьби: ловецька сцена, портрети, опріч Оттона й Папи ще єпископи, а долом лицарі перед отвертими брамами міста.

Та дорога посудина подібна до ведра, тільки дуже естетично виконана, струнка, вгорі не дуже ширша від насади, багато різьблена і розуміється — значно менша від ведра.

Інтересний нахил т. зв. історичних або державних народів до виписування трохи не на кождім предметі, чий він і до чого служить, а бодай зазначення своєї власности своїм портретом. Се можна бачити рівно добре на староегипетських памятках як і на німецьких, англійських, французьких і т. д., рівно добре на будівлях як і на малих річах, до щодняного ужитку.

І навпаки — нема або майже нема того нахилу на будовах і творах штуки недержавних народів. Виглядає так, як би вони не тільки втратили свою память, але й не хотіли її відзискати.

Слідують менше цінні, та не менш інтересні реліквіяри, свічники й агрѳи короля Угорщини й Польщі, Людвика I (1342—1382), котрі він подарував для угорської каплиці в храмі Карла, далі дар в формі хреста пруської королеви Єлисавети, далі хрест з гірського кришталу, наслідування оригіналу з 14 ст., виконане в 19 ст., дар шведського короля Карла XV (1859—1872), золотий ланцюх з мадаліоном, дар цісаря Йосифа I (1705—1711), малий хрест з гірського кришталу, дар останного цісаря Бразилії, Петра II (1831—1889), чаша з австрійським гербом в емалі, дар цісаря Франца Йосифа I. і т. д.

Дорогоцінні жертви з найновіших часів.

Характеристичне те, що Німці не перестають доповняти того величавого скарбу також за наших днів. І то доповняють його такими дорогоцінними жертвами, що вони сміло можуть стати поруч найцінніших з давної давнини. До таких належить:

Скриня чеснот.

Вона називається властиво «Скринею мучеників Леонарда й Корони», мощі котрих винято з оловяних домовин, які стояли в підземеллях катедрі, й уміщені в тім чудовім творі сучасного німецького золотничого мистецтва в р. 1910.

Фундували той новий твір мистецтва й релігійности парох катедри о. Др. Белесгайм разом з капітулою й міщанством. А виконав той твір штуки сучасний аквісгранський золотник Вітте.

»Скрина чеснот« представляє малу церковцю в формі хреста з копулою, на ній »яблоко« з хрестом. Вона має чотири фронти з чотирма архітравами. Довкруги попід копулою поміщено 12 фігур в сидячій поставі: подоба Карла В., святих і духовних достойників з часів Оттона III (котрий перед р. 997. спровадив до Аквісгрону мощі згаданих мучеників). Ніші, в яких сидять ті постаті, відділені від себе колюмнами з ахату.

На верхах 4. фронтонів 4. блискучі герби: Папи, Німецької Держави, капітули катедри і о. Дра Белесгайма як головного фундатора.

Під луками різьблені в споневій кости символічні подоби чотирьох головних чеснот; Мудрости, Справедливости, Умірковання й Витревалости та чотирьох »побічних«, або другорядних чеснот: Побожности, Послуху, Покари й Терпеливости.

Між поодинокими навами тої мініятурної, але як на мініятуру доволі великої церкви, стоять чотири німецькі монархи: Отто I, Отто II, Отто III і Гайнріх II.

Дах на бані звіздистий — 12 зодіяків. Хрест на бані се наслідування висше описаного хреста Льотара.

Все те обсіпане 375 правдивими дорогими каміннями, котрі своїм блиском дуже оживляють ту дорожню будову.

Корона папського коронування.

Найновіща з нових дорожностей скарбниці се фундована в р. 1927. корона папського коронування образу Богоматери раз-м з берлом і кулею світа — все виконане згаданим висше ахенським золотником Вітте. Корона Марії багато прикрашена перлами й дорогим камінням. Багато символічних представлень і чотири образи паломників.

Все те фундоване зі складок побожних людей — в найтяжшій часі німецького народа...

Пошана світла в темряві.

Годі не підчеркнути ще одної фундації з нових часів, а саме т. зв. »шафи з кришталевиими шибамі«, зладженої в 19 ст. золотником з того самого роду Вітте для реліквій єпископа Анно. Провідник називає його »Ясною зорею в темнім часі Німеччини« (Анно був єпископом в місті Кольонії від р. 1056 до р. 1075) — »велика особистість, великий як чоловік, великий як слуга Церкви, великий як канцлер і управитель держави«.

Тут маємо інтересний і поучаючий приклад пошани цілим народом великого працюючого з часів занепаду. Проблем особистости. Що таке »особистість?« Се передовсім людина засад і великої праці та витревалости навіть серед найтяжших обставин, коли видається, що всяка праця даремна. В таких людях мають взірць і силу ті народи, що вмють їх пошанувати.

Є й у нас такі особистости, але ми їх не вмємо шанувати, а всякі спроби їх пошани зустрічаються у нас зі скріпленням киданням грязюки та диким тровленням, котре зустрічається з загальним радісним признанням: »А то 'му всипав!... Нехай знає!...«

Здається, що ніколи не буде загато повторяти у нас: Не в тім руїна, що є злі люде, котрі все оплюгавлюють, бо такі спеціальности є у кожного народа. Руїна в тім, коли добрі не мають відваги й охоти, хочби несміло, але постійно виступати в обороні зневажуваних. Руїна в тім, коли критика (річ сама в собі добра і дуже потрібна) означає не оцінку, то значить: вишукування й освітлювання не тільки слабих сторін, але й добрих (котрі мають в собі навіть злочинці!) — тільки виключно вишукування злих, слабих і темних сторін тай уподобання в них. Ось в тім руїна публичної думки й душі, котра все приносить з собою й матерьяльну руїну всякої суспільної сили.

Історія доказує, що заки зачне фізично горіти якась країна чи держава — все й без виімку горить вона наперед морально, а таку пожежу підкладають під нею всякі бунтівничі Митуси. Зрештою таксамо як не згорить від підпалу ніяка хата ні стодола ні стирта пшениці, поки думка про підпал не загориться в душі людини.

Страшне єсть суспільне спалениско, на котрім традиційно лунає тільки божевільний танець і злорадний регіт тих, що радіють з пожежі, а нема кому ратувати, ні очистити потому місця від згарищ, ні будувати. А будова в суспільнім життю полягає тільки й виключно тільки на пошані живих людей і їх праці, на їх підпиранню й наслідчуванню в праці, на продовжуванню тої їх праці, — а не на вигукуванню пустих кличів про «свободу»! Бо суспільність, у котрій таке постійно й традиційно діється, так не побачить свободи, як свого вуха.

Проблем автентичности аквісгранських реліквій.

Католицька Церква, як підчеркує провідник по скарбниці катедрі, не установила і не установляє ніяких »правд віри« в тій справі. Вона тільки, таксамо як народ, традиційно шанує ті памятки.

Німецький професор Др. Г. Й. Фльос написав значний твір про ті памятки п. з. »Geschichtliche Nachrichten über die Aachener Heiligtümer«.

На основі історичних даних можна ствердити ось які факти:

Карло Великий свідомо змагав до того, щоб Аквісгран зробити третім Римом, спадкоємцем ослабленого старого Риму й новіщої Византії, в котрій сектярська боротьба ворогів почитання образів святих ослабила вже була культ. Дятого з доручення Карла В. збирано в Аквісграні християнські памятки з цілого світа. Два римські Папи, Гадріян (772—795) і Лев III (795—816) були інтимними приятелями Карла. Він охороняв Церкву своєю силою військвою та щедро її підпомагав, а вони сприяли його замірам.

Патріярх Єрусалиму Йоан, котрого Карло В. також щедро запомагав, тричі присилав йому за те посольства з дарами в формі реліквій, а саме в рр. 709, 800 і 807.

У грамоті Ангільберта, довіреного Карла, виставленій між р. 800 і 814, виразно згадується про те, що Карло В. одержав багато реліквій з Риму, Єрусалиму й Царгороду. В тій грамоті докладно вчислено й означено ржні реліквії тай додано, що тут мова тільки про такі реліквії, що до автентичности котрих мають відповідні документи. З того видно, що вже в тих часах, хоч се й дивно виглядає, звертали на той проблем пильну увагу.

Цікаво, що існує також стара народна легенда, котра по своєму займається проблемом автентичности аквісгранських реліквій і по своєму вирішує те питання — позитивно. А саме та народня легенда голосить, що Карло В. з неба одержав знак, котрий потвердив йому правдивість зібраних ним памяток і святощів християнства (гл. описану висше сцену з рукавицею, представлену на Скрині Карла В.).

Опріч автентичної грамоти Ангільберта і характеристичної народної легенди є в тій справі ще грамота цисаря Карла Лисого, внука Карла Великого, з 5. мая 877, в котрій говориться про велике число святих реліквій християнства, якими усвячено аквісгранську катедру, як також грамота Карла Грубого про нагороду для монахів, котрі в р. 881. охоронили ті памятки й ненарушено зберегли в часі нападу Норманів.

Справа культу реліквій.

Интересно кінчить свої виводи провідник по скарбниці аквісгранської катедри:

Маємо музеї з предметами, котрі вяжуть нас зі споминами по великих діячах. Збираємо річи, яких уживали Наполеон або Бісмарк. Кожда дитина має якісь шановані реліквії по своїх покійних родичах. Мати шанує лющок волосся по своїй помершій дитинці, або її забавку, чи перстенець. І чому ж малоб бути з том, шанувати тіла святих людей, в котрих колись мешкали їх чисті душі? — Правдою єсть, що особливо по хрестоносних походах появилася формальна торгівля фальшивими реліквіями, проти чого катол. Церква остро виступала. Але се не змінє факту, що в почитанню реліквій єсть глибоке почуття пошани для духа тих, котрі були взрцями для людей. Се відноситься рівно добре до взрців духовного, релігійного життя, як і світського.

До того мертві реліквії пригадують живим людям, що по кождім з нас остануть колись тільки мертві кости, бо кожде мясо зівяне колись як вянуть квіти на полях та що благородність людини полягає не на зникаючій красі тіла, але на святім напрямі до призначіння духа.

Так доволі несміло оправдує сучасний письменник почитання реліквій християнських тай ще до того покликається для скріплення свого оправдання на твір Дра Й. Клюга: »Eine Darstellung und Verteidigung der christlichen Hauptdogmen«.

На всякий випадок в аквісгранській катедрі маємо перед собою надзвичайно інтересний випадок свідомого творення культу як основника великого державного центра. Не підлягає ніякому сумніву, що Карло В. вірив у той культ, який творив і що вірило в нього його оточення.

Чому ж не здійснилися пляни Карла? Вони ж були доволі подібні до плянів Константина В., котрому вдалося створення нової столиці, спадкоємниці Риму.

Можливо тому, що культ не дасться штучно витворити на данім місци, але мусить органічно виростати. Можливо тому, що Карло В. за пізно взявся до того великого діла. Можливо тому, що між його продовжителями не знайшлися потрібні індивідуальности. Зрештою — відносили були вже зовсім інакші, ніж у 4-м століттю. Досить, що Аахені не вдалося сотворити рівного Римуви або Візантії релігійно-державного осередка, хоч навіть та невдатна спроба імпує нам своїми останками.

Тут згадаю ще одну річ. Коли ми виходили зі скарбниці та йшли знов через катедру, сторож її показав нам і пояснив ряд старинних образів, а вкінці відчинив дерев'яне покривало проповідниці (амвона). Нашим очам представився дивний вид: таких богатих прикрас я ще не бачив на ніякім амгоні. Він весь блистить золотом і дорогими самоцвітами.

Pro domo nostra.

Отсей опис катедри і її скарбниці в Аквісграні написав я з двох причин. По перше тому, що ті твори штуки дуже інтересні самі по собі. По друге — що так скажу — pro domo nostra.

Не підлягає сумніву, що й у наших релігійно-державних центрах, як у Києві, Перемишлі, Галичі, Чернигові, Звенигороді, Теремовлі, Львові, Холмі і и. були колись дуже дорогоцінні пам'ятки. Майже всі вони пропали. Одначе не підлягає сумніву, що великими зусиллями цілих поколінь можна їх буде відтворити і треба їх відтворити, коли маємо стати нацією, яка розуміє вагу своєї традиції та всего, що з нею в'яється.

Відтворення тої традиції се надзвичайно трудне і тяжке діло. Але можливе. Можливе на основі докладних студій учених, розкопок, історичних згадок наших літописей і чужих жерел тай останків того, що заховалося. Се тільки телер »романтична« мрія, але колись вона може стати дійсністю. Перша передумовина для здійснення тої »романтичної« мрії — се любов старини й викликання заінтересування нею. Найлекше відтворити ту давню дійсність покищо в історичних повістях, але не таких, які можливі в кождім часі (бо все був якийсь сотник, що любив якусь дівчину!), тільки в працях опертих на обсерваціях пам'яток даної епохи, які не могли дуже різнитися між собою в однім і тім самим часі, в однім і тім самим крузі християнської культури. І д'ятого звертаю увагу наших молодих і будучих авторів на найбогатшу скарбницю пам'яток з тих часів, коли у нас приймалося християнство і творилися основи й нашої культури та державности.

Нав'язання до тих сучасних нашим початків у інших народів вимагає, що так скажу, богобоязливої праці й розумної любови до свого.

Тут пригадується »Скриня чеснот у скарбниці Карла В. Якже розумно вони уложені й поділені на дві групи! Поставмо їх поруч себе:

Головні:	Побічні:
1. Мудрість	1. Побожність
2. Справедливість	2. Послух
3. Умірковання	3. Покора
4. Витревалість	4. Терпеливість

Оскільки перші з них »головні«? Річ ясна, що остільки, оскільки зерно насіння даного дерева »побічне«, коли його порівнати з цілим деревом. Таксамо »побічна« побожність супроти мудрости: вона насіння мудрости, без котрого мудрість не виросте. Таксамо не виросте справедливість у суспільности без послуку законам і в першій мірі найвисшому з законів, Божому, котрий виплеканий релігійним культом, не підлягає змінам. Таксамо не виросте умірковання в поведенню між людьми без покори, якої вчить релігія. Таксамо не виросте витревалість у діяльности — без терпеливости в несенню хреста, якої вчить наука Спасителя.

Ніяка провідна верства неможлива без тих чеснот а без провідної верстви неможлива ніяка суспільність ні держава.

Як не було ще такого народу з потопа племен, котрий вибився на верх у замірі уживання, а не в замірі виконання якоїсь великої місії, праці духової й матеріальної, — так не було ще такої провідної верстви, котра хотіла б тільки тягнути користи зі свого становища, а не жертвувати собою.

З хвилею, коли змінився спосіб думання і життя кожної провідної верстви з твердого й жертвенного на м'який і звернений до уживання — дні її проводу фактично кінчилися якраз з тим моментом, а формально також уже не тревали довше, ніж триває порохно: до першої бурі й до першого вітру.

Колиж таке діялося все з тими, що дійсно були на верху, то якже можуть ті, що на долі, думати, що потраплять вибитися на верхи без чеснот і жертвенности?

Се пусті думки а їх здійснення таксамо ніколи не наступить, як ніколи з пустого оріха не виросте його насіння, бо воно в пустім орісі не існує.

Кінчу сей опис словами, які знаходяться на однім зі старих триптихів в Аквісграні: »Die Furcht des Herren ist heilig und dauert in Ewigkeit, die Gerichte des Herrn sind wahrhaft, gerechtfertigt in sich selber«.

Вони оправдані і що до нас та нашої долі.

Жертва й героїзм — все можливі для більше енергійних, більше чутких одиниць і навіть груп — неможливі для цілого економічно скристалізованого і політично та культурно спаяного класу тоді, коли для боротьби того класу за певну ідею, яка власне жертв вимагає, нема реального ґрунту.

В. Липинський.

* * *

Тільки... боротьба за національну територію, за поширення чи оборону землі, примушує нації європейські до тяжкої державно-організаційної творчости.

В. Липинський.

* * *

Слабість наших найбільше національно свідомих, наших найбільше культурних, в європейському розумінню того слова, верхів, слабість нашої державно-творчої аристократії, стала... причиною нашої національної катастрофи.

В. Липинський.

Перші українські вибори в Галичині під владою Польщі.

(Докінчення).

Документи УНС-а.

Український Народний Союз угодово-політична партія йшла до виборів з листом ч. 6. і поширювала отсі виборчі відозви:

А) Афіші: 1) *»Народе Галицької Землі!«* Накладом партії УНС зі 143 підписами. З друкарні Льва Данкевича, Станиславів, 32×47.

(Най жие: справедливість, рівність, вільність і братерство!)

2) *»Селяне!«* Накладом Окружного Секретаріату Укр. Народного Союзу в Тернополи, ул. Міцкевича ч. 41. П. поверх. З друкарні Л. Вербицького в Тернополи. 23×31.

(Виривок:) ...Хто не голосує на номер 6. є зрадником селянських інтересів. — Браття Селяне! Всі ремісники урядники, лікарі, адвокати, нотарі і інші мають свою організацію, лише Ви, Селяне, не маєте! Ми доси без організації, мов вівці, були в руках різних панів і підпанків...

3) *»Браття Гуцули!«* Відозва Повітової Управи *»Українського Народного Союзу«* в Косові. Друк Е. Вайденфельда й Брата, Станиславів. 24×31.

Всі селяне, що хотять поправити свою долю, мають голосувати на листу номер 6.

4) *»Браття Селяне!«* Відозва Повітової Управи *»Укр. Нар. Союзу«* в Сколім. (Все як висше).

5) *»Селяне!«* Накладом Окружного Секретаріату *»Укр. Нар. Союзу«* в Тернополи. З друкарні Л. Вербицького в Тернополи. 23×31.

Творіть єдиний трудовий виборчий фронт! У. Н. С. взиває вас на Велике виборче віче, що відбудеться ..... Коли хочете поправити селянську долю, то голосуйте на номер 6.

6) *»Селяне «* Відозва Окружної Управи У. Н. С. Накладом партії У. Н. С. З друкарні Л. Вербицького в Тернополи. 23×31.

...Польський Соїм зістав розвязаний... Проч з партією УНДО... Щоби шлюб, христини, похорони і всякі інші церковні треби були виконувані священиками задармо.

7) *»Кандидати селянської листи УНС номер 6.«* Виривок з ч. 5. *»Селянського Прапора«* стр. 5-6. 29×42. Поміщені світлини Я. Трача, М. Зелінського, В. Білана, М. Юречко, М. Кочержук, К. Тимкульського, І. Каліцуна, В. Шпиці, Д. Дебельського (все

рільники), І. Вігуляка (урядник), М. Ткачука (упр. школи) і А. Захаряевича (упр. школи). Всі кандидати на послів з округу ч. 52, 53 і 54 та з листи державної.

Б) »Отвертий лист першого члена У. Н. С.« Світлина Теодора Дудика, кандидата до Союму. стр. 4. 24×31. З друкарні Й. Ляндесберґа в Золочеві. 1928.

...На чолі теперішні нашої держави стоїть великий муж стану, маршалок Йосиф Пилсудський, лицар ХХ. століття... Ми, селяне Галицької Землі, скажім йому великим голосом »Ми ідемо з тобою, Батьку, а ніколи проти тебе« а голоси дамо на листу ч. 6. Здоровлю щиро Теодор Дудик.

В) Брошури. »Вибирайте послів!« Написав І. Левицький. Накладом автора. Станиславів. 1928. З друкарні Вайденфельда. 13×20. стр. 15.

Г) Летючки. »Що є і чого хоче листа ч. 6«. Накл. Окр. Секр. Укр. Нар. Союзу в Тернополі, ул. Міцкевича ч. 41. П. З друкарні Й. Ляндесберґа в Золочеві.

Документи Української Незалежної Селянської Листи ч. 40.

А) Афіші. „Виборці селяне!“ Відозва Українського, незалежного, селянського, організаційного Комітету в Бродах. Підписав Ст. Чехут (голова) і В. Романець (секретар). Друкарня Ляндесберґа в Золочеві. 31×48.

Українська, незалежна, селянська листа ч. 40 має за задачу... обіднати всіх селян в одну могутчу селянську станову організацію.

Б) Брошури. 1) »Шумять села«. Виборча одноднівка. (Написав) Ст. Чехут. Золочів 1928. Накладом Укр. Незал. Селян. Комітета в Бродах. З друкарні Й. Ляндесберґа в Золочеві. 16×24. стр. 16.

2) »Громадяне 55. виборчого округа!« З друкарні Й. Ляндесберґа в Золочеві 1928. стр. 8. 15×23.

Документи польських партій, поширювані в українській мові.

Партія марш. Пилсудського.

Афіші. 1) »Безпартійний Блок Вспівпраці з Рядом. Горожани! Хто бажає допомогти Маршалкови Йосифови Пилсудському до Відбудови Держави, нехай голосує лишень на листу Нр. 1.« Друкарня А. Ціхонського в Бережанах. 47×57.

2) *»Горожане Червононоруської Землі!«* Голосуйте на одинку! ...Маршалок Пілеудскі довів, що ..зменшилися непорозуміння партійні, національні, а нарід може спокійно працювати над поправленням свого життя... Згода будує, незгода руйнує... Поляки, Українці й Жиди голосуйте на лісту ч. 1. ... Nakładem Bezp. Bloku Wsp. z Rządem. Drukarnia »Prasa« Lwów, Sokoła 4. 70×98

Польська Партія Соціалістична (ліста ч. 2.)

А) Яфіші. 1) *»До працюючого народа на селі і в місті!«* Відозва Виборчого робітничо-селянського комітету П. П. С.

...Як країна велика тай широка, всі люди праці на селі тай в місті, цілий поневолений народ без огляду на національність, чи Поляки, чи Українці, чи Німці, чи Білорусини, всі голосують на число 2...

Накладом Комітету Виборчого П. П. С. З друкарні Ф. Додінського в Коломиї. 23×25.

2) *»До працюючого народа на селі і в місті!«* Nakładem komitetu Wyborczego PPS. Drukiem Art. Goldmana we Lwowie. 23×32.

...На прапорі нашім виписані великі гасла: Свободи! Праці! Землі!...

Б) Летючки:

KOŁOMYJKA.

I.

Hej Hucułe ne żurysia! Budesz panuwaty
Łysze musysz na wybory panam hołos daty!
Generały, dyrektory, kniazi i hajduky
Budut sobi posłowaty, Ty budesz brow buki!

Budesz w lisi praciuwaty, na paniw robyty,
Ne budesz maw ani chliba, ani czym pałyty!
Dity majesz wychowaty, do roboty hnaty
I nawczyty, aby wmiły paniw szanuwaty!

Pany budut posłowaty, a z nas szkiru derty,
A Ty budesz praciuwaty do samoji smerty.
Pany budut panuwaty i weseło żyty,
A my bidni miż soboju budem sia swaryty!

II.

Ukraineć, Polak, Nimeć — wsi musimy robyty,
Jednoczimsia, boronimsia, bude łuczsze żyty!
My wsi razem do borot'by pidem nowym torom
My wsi razem pid czerwonym stanemo praporom!

Oj Hucułe, Hucułeńko, hołosuj na dwijku!
Ta zahrajesz naszym panam krasnu kołomyjku.
Bery żinku i chto doma, ta skłykuj susidy:
Hołosujcie wsi na dwijku, by ne było bidy!

Стронніцтво Хлопске (ліста ч. 10).

А) Афіші. *»Відозва до Братів Хлопів!«*

»Хто не знає хлопської долі — той не нашим братом
Не може нас боронити — бути нашим сватом.
Чи адвокат — парох — доктор знають хлопську долю?
Они би нас покорили ще в гіршу неволю...
...Послухайте кличу мого — хлопа кандидата
Тай на хлопа голосуйте — на свого брата.

Йосиф Шипулка

хлоп і війт громади Будьків
повіт Бібрка.

Накладом Заряду окружного Стронництва Хлопского у Львові. Друкарня *»Львівска«*, Львів, ул. Коперника ч. 11. 30×47.

Б) Летючки: 1) *»Братя Селяни!«* Drukarnia Lwowska, Lwów ul. Kopernika 11. 16×24. По другій стороні текст польський.

2) *»Братя Громадяне!«*

...Если не хотите в зимі босо ходити по снігу, если не хотите щоби Вас Ваші діти прокляли, то голосуйте на *»Строніцтво Хлопске«* на номер 10. Інакше не будете мали ані землі ані гроша на нафту, сіль та омасту...

Nakładem Wojewódzkiego Zarządu Stronnictwa Chłopskiego w Krakowie Drukarnia J. Czernieckiego, Kraków, Lubicz 5. 21×24.

3) *»До Братів Селян і селянських жінок!«* Відозва Заряду Окружного Стронництва Селянського у Львові.

...Коли виберете свій селянський Сойм — дочекаєтесь в Польщі справедливости і лутшої долі.

На другій сторінці ідентичний текст польський. Nakładem Zarządu Okręgowego Str. Chłops. we Lwowie. Drukarnia „Sztuka“ pl. Strzelecki 2. 24×32.

Партія *»Хлопський Союз«* (ліста ч. 14).

Летючки. *»До Братів Хлопів... Браття Поляки, Українці і Жиди!«*

...Я, як правдивий горожанин польської Держави, піду по лінії польського Уряду, на чолі котрого стоїть великий будівничий польської Держави Маршалок Йосиф Пілсудський, а при його Уряді здобудемо в відродженій Вітчизні ліпшу і кращу долю на будучність для польського і українського хлопа, обороняючи на кождім кроці слушні його домагання, а в першу чергу підуть старання о довгокредитові позички з малими відсотками... Це Вам Браття Хлопи прирікаю і складаю Вам перед Богом урочисту присягу.

Накладом *»Хлопського Союзу«*. Друком А. Гольдмана, Львів, Сикстуська 19. 24×31. По другій стороні летючки подібний текст польський. (Напр. Маршал Пілсудський *»Najukochańszy nasz Wódz«* і тим подібні зміни).

МІСЯЧНА ХРОНІКА

Зі світа.

Католицький спосіб думання. Секретар кардинала Ван Россум, о. Преманс, редемпторист, оголосив цікавий твір про „Католицький спосіб думання“. На його думку, брак католицького способу думання, це великий скандал наших днів, „новітна ересь“. Католицький спосіб думання переходить у нас в „індивідуальне думання“ або в думання про власну любов. А це вже втрата віри. Рівнож любов вітчизни є чесною, але коли стається надто палкою, переходить у гріх, бо забуває на обовязки відносно ближніх і Христового Заступника. Автор цитує також актуальний уступ з енцикліки Папи Пія XI. „Ubi arcano Dei“: „Любов вітчизни й раси є могутим джерелом ріжних чеснот і героїчних подій, коли кермує нею християнське право; одначе ця любов стається зародком великої несправедливості і сердитості, коли у відданні справедливих засад і права перемінюється в незміреність націоналізму“. Цей же папа скаржить, що багато місіонерів працює для добра свого народу а не для добра Церкви й навіть цим хвалиться. Щойно тоді світ буде здоровий, коли всі католики перемінять свій національний спосіб думання на католицький.

Коли дневник є католицький? Австрійські католицькі часописи звертають увагу суспільности, що після дієцезальної конференції в Оснабрюку 1924 р. дневник чи загалом часопис можна уважати католицьким щойно тоді, коли в ньому 1) подається регулярно вісти про найбільш важні події католицького життя і раз в тижні міститься статтю релігійного змісту. 2) Фейлетони не можуть містити в собі якогонебудь некаатолицького елемента. 3) Звіти з сучасних подій поміщені, мусять бути так написані, щоб не могли спричинити ніякого морального забурення. 4) З редакцією мусять співпрацювати священник, котрий був би виразником духовних кругів.

З Польщі.

Католицька польська преса ось що пише про випадки, які зайшли по святочній панахиді дня 1 листопада у Львові: „Kurjer Poznański“, оден з найкраще редагованих польських католицьких органів, поширює в ч. 508 з 5.XI. 1928 у статейці п.з. „Potępiąją“ ось яку „католицьку“ любов ближнього:

„Величава (1) — пише — відповідь польської патріотичної молодіжи проти зрадливої (?) діяльності Русинів очевидно не на руку санаційній пресі всіх відтінків. Вона висказується з неохотою про національні демонстрації, які супроти пасивності інших чинників були конечні (!) для здушення щораз то більшої зухвалости Русинів. Масонська „Епока“ повідомляючи про львівські події, пише про „жалою гідні інциденти“ й додає, що 15 ранених упало „жертвою національних темпераментів“. „Курер Поранни“ доносить про „національні боротьби“, причім не розріжняє Поляків від Русинів і висказує надію, що серед акад. молоді возьмуть верх „розумніші елементи“ (чого очевидно не хоче католики). „Курер Познанські“... Ред. „Н. Зорі“ та львівської санаційної преси, котра накликує, щоби „перестати робити вибрики“. Дуже се знаменні погляди на найживотніші національні інтереси та на чинну й елементарну їх оборону.

Так виглядає дослівний переклад... пише „Н. Зоря“ ч. 89 ц. р. Справедливість вимагає признати, що масонські органи, на які нарікають „католики“ з „Курера Позн.“, виказують в данім разі значно більше католицького духа супроти нас, ніж католицький католик з „Курера“.

Або ось голос справді в „чисто-католицькому“ дусі варшавського „Polak-a Katolik-a“, (ч. 303, стр. 1. з 7.XI. 1928) п. з. „Lwów i Rusini“, котрий передруковуємо для кращого віддання відтінків „християнської любови ближнього й справедливості“, в оригіналі:

... Jaka była organizacja tych zbrodniczych wystąpień ukraińskich dowiemy się kiedyś z rozprawy sądowej, a dziś na skargi ukraińskie i zapewnienia, iż Ukraińcy są ofiarami wydarzeń lwowskich, można oświadczyć, iż liczba ofiar po stronie polskiej jest większą, ciężkie zaś straty policji są również wymowne.

Українцям ходило oczywiście о nic innego tylko о przypomnienie światu w 10-tą rocznicę walk о polskość Lwowa, iż Ukraińcy nie zrezygnowali ze swych dążeń politycznych i że protestują przeciwko panowaniu polskiemu na „ich ziemi“.

Prawnie rzecz biorąc wszelkie roszczenia zwolenników „Zachodniej Ukrainy“ zostały przekreślone i wynikiem walk 1920—21 r. i uchwałą Rady Ambasadorów z marca 1922 r. Małopolska Wschodnia

jest integralną częścią Rzeczypospolitej, jak była przed rozbiorem 1772 r. Sprawa «ukraińska» w Małopolsce Wschodniej jest więc wewnętrzną sprawą Polski (nikto ma buty proce nie sumniwaєt'sя).

Ale jednocześnie nie należy zapominać, iż Rusini, z których nie wszyscy przytem uważają się za Ukraińców, nie sami tylko są gospodarzami kraju. Zywiół polski od setek lat pracował tu dla kultury, przez setki lat zasłaniał piersią swą ziemię tę przed nawałą tatarsko-turecką, jest i dziś licznie i politycznie silny i nie ma żadnego powodu mniemać, by Polacy mogli kiedykolwiek wyrzec się swego dorobku na rzecz mitycznej Zachodniej Ukrainy.

Zresztą i Polska i cały świat rozumieją doskonale, że owa Zachodnia Ukraina rychłoby utonąć musiała bądź w morzu bolszewizmu sowieckiego, bądź stać się pastwą nacjonalizmu wielkorosyjskiego.

Jeśli w listopadzie 1920 r. Ukraińcom, pomimo usłużnego poparcia przez Austrję, w chwili rozkładu swego, zaopatrującej ich w broń i materiał ludzki, nie udało się nawet opanować Lwowa, bronionego przez przesławne Orłęta, czyż nie było to dowodem, że ambicje ukraińskie nie odpowiadają nigdy ich realnej sile, nie mającej przytęm fundamentów słusznego prawa...

Winni muszą być ukarani — заявляє категорично католицький Поляк. Безумовно — скажемо, коли станемо перед Найвищим Суддею тільки винні будуть покарані...

На світі, тут, рішуче ні! Хіба може постільки, поскільки справджується приповідка: Sero molunt molae deorum.

Il piccolo galateo.

В Літер.-Наук. Вістнику (1928. кн. X. за жовтень стр. 176). д. Д. Д. наводить «словник побожного автора» витягаючи з нього «блюзнірства» (о слово рідне, мово рідна!) цього рода як «банда» «хитрий трус» (!) «брехня» (!!) «море хамства» (!!!) і т. д. мовляв «католицькі публіцисти вчать свою молодь зазалегідь базарного жаргону й способу думання».

Зовсім ясно й серйозно. Католицькі публіцисти живуть серед некатолицьких публіцистів і такоїж суспільности, яка в більшості (граймо в отверті карти!) є бандою хитрих трусів, що заслинюють себе взаємно брехнею в морі хамства. Який ще «ніжний та делікатний» пан Дмитрій Донцов! Нічим іб-тня паннуця! Разить його навіть слово «банда» в католицькім органі. Видно не знає або вдає, що не знає, що навіть найбільше вірцеві армії по якимсь часі переміню-

ються в озброєні банди. Ну, а група а-архо-хаотиків, з якої пан Донцов ще колись як панич прибував на нашу землю — чи була коли взірцевою армією? Не вбираймо зайвих рукавичок! Доказом цього в хочби стаття поміщена в «Новім Часі» ч. 58. з 1925 р. стр. 3—5, яку написав il piccolo galateo — малесенький джентельмен, Д-р Д. Донцов проти М. Рудницького і в якій не завагався вжити свого «словника приватних виразів» і то таких, як «шмок», «пуск»: «дурмана», (публіцист значить) «шмоківський баран», «кліка», «замотиличені вівці» й імже ність числа. Чейже д. Д. Д. знав, до кого говорить і се ед чога живе! Аджеж «шмоківські барани» чи «замотиличені вівці» не виводяться в сальонах, це, думаємо, кожному відомо а тимбільше тому, хто редагує «Літер.-Наук. Вістник»! Хіба д. Д. Д. уявляє собі боротьбу католиків зовсім инакше; напр. «Громадський Голос» заявляє: «всі попи й інші християни це підлі висискувачі темного народа й тому їх треба знищити» А католики читаючи це, хитають в покори головами й шепчуть: отже ми підлі висискувачі темного люду. І бються в груди. Літ.-Наук. Вістник кричить: «ви блюзнірці, дурні й тумани». А католики хитають головами, підносять очі до гори й шепчуть: ми блюзнірці, дурні й тумани. І бються в груди. Безумовно, що неоспоримим побідником з цього рода баталії вийшовби безстрашний витязь Д. Д. на чолі з вічноплодучими Г. Мазуренко, О. Бугаєнком (дуже миле призвище й страшенно підхоже до фашизму!) та дружиною.

«Літературний імперіялізм в красному письменстві» голосить гордо Літер.-Наук. Вістник і — містить такі вірші на першій сторінці:

...Мати знову крикнула з докором
На доньку, як та верталася з козою...
(Л.-Н. В. 1928 ст. 97).

Коза як імперіялістка! Чудесне. Гм!
Або

Колись мені снилися рожі...
(Л.-Н. В. ibid.)

Безумовно, ріжні речі сняться національним імперіялістам красною письменства, тимбільше, коли вони згадують рожі вертаючи з козою, котра дасть молока. Річ рожева.

А тимчасом Л. Н. В. «поборює обективність в трактуванню явищ життя», ширить волонтаризм націоналізму й на окладці поміщує.. голоси преси про «націоналізм» д. д-ра Д. Донцова а між ними

»Глос Правди« й »Шегельнд Вспулчє-снис«. Коли свого часу »Поступ« захищував оден католицький, польський журнал, то Л. Н. В. (січень, 1928) розсипався на тему »Serca Paпа Jezusa«. Оск лькиж ходить о власне імя то можна цитувати навіть і це, що »почтіви людєк рускі зачинасен трошку образоваць“, недвозначним доказом чого є книжка п. Д. Донцова... Це бачите послідовність! От у Львові виходить собі „Світ“. Чому він власне кажучи „Світ“ богам відомо, в нього тільки світа, що у вікні закуреної селянської хати! Але виходить. Переписує сензації прикладно з „Нового

Часу“, бо переписує, але виходить. І що більше — „Світ“ навіть оголошувавсь свого часу в Л. Н. В. як „одинокий літературний журнал“ і т. д. А в жовтневому числі Л. Н. В. попало й йому. Ну щож, від цьогож фашисти! Це навіть належить до доброго тону il piccola galatea приємно розпрачатися зі знайомим на вулиці а потому, як він відвернеться, дати йому палкою в тімя. Це належить до послідовности бути колись шефом преси й пропаганди при гетьмані а відтак публично на нього плювати, бо це все зветься „волонтаристичною послідовністю енергічного субективізму!“..

БІБЛІОГРАФІЯ

Юліян Опільський: „Тінь Величчя“ оповідання з 1912 р. Львів 1927. (відбитка з „Ради“), „Бібліотека „Ради“ ч. 6. 16^о. стор. 280. Я не скінчив читати цієї книжки. В мене прочитаних всього 69 сторін. Бо скажіть мені, будь ласка, навіщо йти в штучно-виготовлене болото, коли можна пройти навіть болотнистою доріжкою, навіщо віддихати гнилим повітрям, коли можна там само найти й сонце й зелень?

І тому я не скінчив читання цієї книжки.

Взоруочися на В. Скотті, Г. Сенкевичу й Еркман-Шатріяні пише Опільський свої історичні повісті й оповідання, щоби (хибаж таке завдання історичної повісті?) розбудити приспані й забуті цінности й вартости бувальщини, щоби оживити традицію. Це повинна бути ціль Опільського й вона навіть частинно зреалізовується в його творах. На жаль одначе тільки частинно. Опільський під заслонкою історії має зовсім иншу ціль, котру систематично переводить в кожному зі своїх творів.

На цю ціль складається: грубий сексуалізм (в слід за цілковитою

відсутністю естетизму) опоганення священничого стану й примітивна, безпрограмова демагогія. Вже багато критиків закидувало свого часу Опільському, що він безпотрібно й нічим не умотивовано мече свого героя в обійми повії-польки. В найновішій своїй повісті автор знова кинув свого героя в сексуальне болото (стр. 69). (Повія обовязково мусить бути полькою а герой обовязково мусить упасти на її „обнажені півкулі грудей“. Це бачите »стиль«, повісти й її „esprit!“)

Я не входжу в це чи автор у правді — чи так воно справді завжди діється в життю — я певен, що воно на суті мається зовсім инакше! — мені тільки бажалобся дослідити чому Опільський так робить, бо відповідь на це чому, це маленька частинка духової істоти автора. Одначе йдім дальше, беручи під увагу другу, під цю пору для нас найбільш важну річ: опоганення священничого стану. Щоби не бути голословним візьмім першукращу повість Опільського напр. »Сумерк«, безсумніву, одну з найбільш джерельних і поважних його повістей, розгорнім її сторінки й...

будьмо безсоромно щирі, не-
наче лікар:

На стор. 63. читаємо:

...»розкажу тобі подію, яка не-
давно лучилася в Римі. Секретар
святого Отця Подждже Браччаліні,
якого я пізнав свого часу у
Падуї описав мені її. Один монах
забажав жінки якогось там кравця
чи скірника й звів її, але чоловік
так цупко беріг своєї власности,
що бідний францісканець ніяк не
міг добитися сповнення своїх ба-
жань. Але ось жінка занедужала.
Монах прийшов і... вислухав її а
другої днини прийшов знову. Та
сповідь тревала за довго й неспо-
кійний чоловік увійшов у кімнату.
Брацішок на скору руку розгрішив
жінку й побіг, а його штани ли-
шилися в руках скаженіючого за-
здрісника. Не винуватив він своєї
жінки, бо гадав, що вона справді
недужа, але був певний, що про-
клятущий жебрак бажав її знаси-
лувати. Притьмом побіг чоловік у
монастир і розповів усю пригоду
ігуменові... І щож вчинив ігумен?

— Покарав монаха?..

— Борони Боже! а хтоби опісля
впустив у хату монаха по такій
карі? Опат успокоїв заздрісного
чоловіка, кажучи, що це штани свя-
того Франціска, які нераз вже
уздоровили умираючого. Се ска-
завши, пішов з процесією по святі
штани, забуті монахом на ліжку
чужої жінки. По дорозі треба було
часто ставати й давати святу одержу
цілувати побожним християнам. І
справді! Хора подужала, чоловік
заспокоївся, а монах став у його
хаті щоденним гостем«...

Неправдаж, дотепна історія à la
Бокаччіо, може однак хочете послу-
хати дальше. Перекиньмо дві сто-
рінки: (стр. 67.) й найдемо знова
»дотеп:«

...»вчиніть, ваша королівська ви-

сокости, як святий Акакій, якому
закинули нечистоту, —... Він підняв
рясу й усі увиділи, що в нього
нема спромоги согрішити«...

Ще вам мало? Так прочитайте на
стр. 119. знова цікаву річ, яка тра-
пилася „з удовою святого Ган-
гульфа:«

...»його жінка змовилася зі своїм
любасом, якимсь „женолюбивим та
сладострастним опатом“, щоби згла-
дити його зі світа, бо він більше
глядів у небо, молитву й побожні
вчинки, ніж на повинности самця.
Опат убив Гангульфа, а щоби від-
вернути від себе підозріння, поста-
рався про це, що на могилі не-
біщика стали творитися чудеса. І
справді місто говорити про нена-
дійну смерть нестарого ще чоло-
віка, всі заговорили про чуда. Раз
у прияві грішної жінки опат роз-
казував про се знакомим. Та тоді
зареготалася вдова, кажучи:

— Ах, що до сього, то бігме усе
брехня. Що небіщик, земля йому
пером, не творив чудес, про се
моглаб я найкраще судити сама.
Гей, скорше, моя г... заговорить
людським голосом, ніж сей біда-
чисько довершить чуда. І погадай
собі, великий Свитригайле, у сей
мент заговорила згадана часть тіла
на доказ, як короткозорим є слабій
ум, як всемогучу власть має свята
римська церков та як страшного
гріху допускається сей, хто не ві-
рить у се, що вона подає до віру-
вання«...

Мабуть вистарчить, неправдаж?
Зі здивуванням дивитесь на заго-
ловок книжки, чи випадково ви не
помилилися, може через помилку
читаєте уривки »оповідань Коро-
левої Наварри« чи иншу цього
рода Hinterpfeppenliteratur? Ні, на
обгортці стоїть докладно „Сумерк,
історична повість (1430—1433) на-
писав Юліян Опільський“...

І знову берете „Тінь велитня“ в руки й читаєте: стор. 16.

...»Я купував книжки й гадав, що вони дадуть мені все, чого не дасть життя. Прецінь у нікого нема тільки вільного часу, що в попа на селі. У других краях попи вчать себе й других, пишуть, друкують, а в нас...

— Пасуть себе й товар, ну й продають теж одно й друге! стор. 26.

...„ось »Благословенне царство« заспівав грубенький піп.

— Амінь! — відповіли міряни.

— Піінь! — доскочив Трофим... а о. Рищинський відозвався півголо- сом до дяка, так що у малій церкві чути було виразно.

— Стуль писк, бестийо!

...Він поблід і широко розплющив очі, та ще ширше розняв рот, а намість слів: »мир ти«, вибігли поза огорожу зубів слова.

— А сцірво пшекленте!

— Аллилуя! — запіяв недочувши Трофим і обідня пішла далі своїм ходом...“

І я не скінчив читати „Тінь велитня“. На стор. 56. автор говорячи про репродукції образів Фрагонара, каже: »вони виглядали так, неначе брутальна рука п'яного матроза позривала з розтовстілої роспусниці брудну одержу. Була в них тема, помисл і постаті великого талану, тільки сього естетичного съева, яким обсновував він часи роспусти та гнилі — не було«.

Це саме можемо сказати й про повісти Опільського: є в них тема, помисл, постаті талану, все це одначе в суміш з гнилю і роспус- тою. І що більше, роспусною пси- хольогічно неоправданою а здебільша невірною. Є два роди героїв: ці, що беруть і ці, що віддаються. Для перших фізіологічне заспокоєння є причинком до цілости побіди, для других містком, посередністю. Як в одному випадку,

так і в другому оставляється не- стертий слід. Але, щоби герой, лю- дина ідеї, людина перед котрою стоїть вища ціль і котра стремить до сповнення своїх завдань, ла- комилася на „обнажені півкулі гру- дей“ першої, кращої повії і, що найважніше, по заспокоєнню своєї пристрасти вертала знову до сво- його діла так, скажемо, як по дру- гому сніданню вертається до бюро — цього в життю не стрічаєть- ся, хіба в заведеннях для психо- патично недужих... Того рода ге- роя (а його стрічаємо у всіх майже повістях Опільського) витворив у собі скривлений, духовий організм автора. Опільський свідомо, на- вмисне, із ціллю кожного героя стягає з висот і ки- дає його в болото, щоби обезцінивши людську гід- ність і її цінности сказати: бачите? ви дошукувалися в нього божої іскри а це не менш гірше звіря від кожного з нас! ви ша- нували й поважали його як велику людину а він такий сам карлик як і ви! (Чи не насувається вам по- рівнання — сі рагва...: — такий перестарілий вже сьогодні Золя?)

І тому Опільський із такою не- навистю, де тільки може, на кож- ному кроці плює їддю на свяще- ників, на Церкву: таж священники чи радше священничий стан є най- більш вибраним і найбільш духово упривілейованим — а цього автор не може знести й утотожнюючи людину зі станом чи профе- сією падає в засліплення гниллю.

Це відповідь на „чому“.

„Людина тішиться або власним добром або чужим злом“ — казав колись Бекон з Вероляму. В Опільського немає добра, й тому він вишукує чи дошукується чужого зла, щоб могли ним тішитися.

Quasimodo

Б. Полянц: Перша Ніч. Оповідання. „Цікаві пригоди“ — 3. випуск, „Добра книжка“ 90. випуск. Львів, Р. Б. 1929, 18 стор. вел. 8°.

Серед неймовірного «наступу» на наші книгарні усякої безбарвної й безвартісної «літератури» останніх років, літератури, яка має щастя якимось чином до того самого видавця, що легкою рукою відкидає пропозицію видати кращий твір, — є дуже небагато книжок, про які можна би сказати просто і щиро: «Ця книжка цікава і мені подобається». Дуже небогато таких творів між нашими новими виданнями, а книжку «Перша Ніч» Б. Полянча треба таки до цих цікавих причислити. Хтоби там не крився під тим псевдонімом, то ми таки не ризикуючи, кажемо: Книжка цікава з різних причин. Передусім цікава своїм сюжетом, що на перший погляд, та ще особливо на перших сторінках, виглядає на несамопитий і може навіть фантастичний. Але вже від якої 7-ої сторінки, де починаються перші натяки на розв'язку акції, читач пізнає, що сюжет зовсім природний, ба — він і дуже актуальний, хоча правду сказати, він чомусь у нас дуже а дуже рідко береться за тему до літературної обробки. Коби д. Полянч зробив на цьому полі добрий початок, бо літературна обробка таких тем може в нас тепер мати і чимале життєве значіння. Обі головні постаті оповідання (проф. Слуцький і його жінка пані Ліда) змальовані виразно і так зіндивідуалізовані, що місцями противенство між ними видається нам за пересадне, але краще вже так, аніж — якто у нас буває — «пускати» в книжку замазані і розлиті обличча штучних маріонеток. Та може й авторові. наказувала таку яскраву

відокремленість цих двох типів і думка про це, що він змальовує дві такі постаті, які в суті речі є однакові, одною ідеєю захоплені і одною метою зв'язані, але з яких одній (проф. Слуцькому) обставини й зглядно успіх задуманого діла наказують вести подвійне «я». І коли оповідання кінчиться тим, що ці дві істоти, що досі себе навзаєм нерозуміли, ба навіть одно бридлилося другим, стають одним і святкують справдішну свою «першу ніч», то читач, мило заскочений і задоволений з такої справедливості, отвірє книжку — знову на перших сторінках. Життя й робота підпольних людей, які ради ідеї терплять навіть домашно-родинні невзгоди з найближчими собі істами, що — мимоходом кажучи — вповні погоджуються з «підпольним», але його не знають, — цей сюжет, зовсім у нас новий, вимагав і нової для нашого читача обробки, і тому в «Першій Ночі» стрічаємося з деякими західними методами завязку й кульмінації змісту, але методами цікавими і здоровими. І в тому й його літературне значіння. По своїй формі це оповідання радше виглядає на новелю, бо воно не має «кінця», питомого для оповідання (закінчення всіх розпочатих в книжці питань) — та певно заповіджена книжка цього ж автора «Товариші усміху» буде «оповіданим» продовженням і закінченням цього, доведеного до «першої розв'язки» оповідання. «Перша Ніч» по своїй натурі має сама собою ще й те формальне значіння, що зацікавить нашого читача до книжки взагалі, а такі твори повинні тепер у нас заслуговувати на особливі згляди. Книжку варто прочитати кождому — вона цікава і для вибагливих. (ю.)

ЛІТЕРАТУРНІ ЗАМІТКИ Й АНЕКДОТИ

В Парижі перестали виходити два еміграційні російські часописи: літературний місячник „Звено“ (група Мілюкова) і дневник „Дні“ (напряв Керенського).

Віденський письменник Й. А. Гляйх, котрий помер в нужді 1841. р. в 69. р. життя написав біля 300 томів сензаційних повістей, 200. народних штук і безчислену кількість водевілів, опереток і т. д.

Оден з американських часописів розписав оригінальну анкету: десять знаним письменникам переслав листу 200 найбільш визначних людей сучасності з проханням поставити їм степені від... 0 до 25. Бах, Бетовен, Байрон, Шекспір і т. д. одержали по 25. точок. По 18. одержали Фльобер, Гавптман, Іго, Шов, Нітше, Райнгард одержав 12. а Форд і Мусоліні 0.

Після анкети розписаної одним англійським журналом, найбільш улюбленим автором в Англії є 1) К. Дікенс, 2) Вольтер Скот, 3) Стівензон, 4) А. Діма, 5) Тсеке-рей, 6) Жорж Елю, 7) В. Іго й 8) Кінгслей. Зовсім зігнорований Шекспір і навіть Конен Дойль, відомий творець Шерльока Гольмса.

Статистика виказала, що робітники (в Большевії) найрадше читають Горького, Тургенева й Толстого. З чужих письменників Лондона й Сінклера.

„Цар царів“ один з найкращих фільмів заборонено грати в Гройсбі, маленькому англійському містечку. Причиною цього є від 100 літ існуюча заборона представляти постаті Ісуса.

Недавно знайдений молодечий твір Чехова п. з. „Непотрібний чоловік Платонов“ гратимуть на днях в Берліні й Празі.

Один з членів вошингтонського конгресу зголосив внесення замкнуті кіна в неділю. Дотепер надіслано 7 мільонів протестів.

В Большевії великим успіхом тішаться вечері поетів. Цеж не дивота: союз російських письменників числить 3000 — 4000 членів. В самій Москві є біля 400 письменників.

Після статистики в С. С. С. Р. є 38 мільонів неграмотних. 7 мільонів дітей зовсім не ходить до школи.

В ССРСР виходить під сучасну хвилю 556 дневників в накладі 7.683.747 прим. крім 7 „урядових“ дневників є 107. часоп. селянських, 58 робітничих, 6 вуличних і 201 національних меншостей. Виходять вони в 49. ріжних мовах і разом мають 335.448. кореспондентів Найбільший наклад дневника виносить 8,403.540. примірників.

Цьогорічну нагороду Нобля одержала католицька норвежська письменниця Зіґрід Унсет і французький філософ, жид, Генрих Бергзон.

Помер визначний німецький письменник-драматурґ Г. Судерман в 71 р. життя.

70-літній ювілей народин звісної лявреатки літературної нагороди ім. Нобля, Сельми Ляґерлеф, обходив святочно весь літературний світ.

29. листопада ц. року минула 150. літня річниця народин Гр. Квітки-Основ'яненка. В черговому числі „П.“ присвятимо пам'яті цього визначного нашого письменника окрему статтю.

З приводу книжки Лефранка обговорювано живо справу авторства Шекспіра. В дискусії забрав голос один визначний критик кажучи:

— Цеж доказана річ, що Шекспір не був Шекспіром. Правдивим Шекспіром був хто инший, котрий, між иншим також звався Шекспір.

Честертен побачивши вперве світляні американські реклами сказав:

— Чудове, прекрасне — для всіх тих, котрі не вміють читати.

Трістан Бернар був присутний на пробі песи молодого автора. Підчас перерви говорить директорів.

— Булоби краще, якби герой

замість пити отрую в третій дії, стрілявся.

— Чому?

— Щоби збудити публику.

Трістан Бернар довідався, що його одного знакового вбив грім.

— Сарака — сказав письменник — справді останніми часами дуже погано виглядав.

Ібен був помічником в аптиці. До аптики прийшов селянин з двома рецептами: одною для жінки й другою для корови. Вручаючи готові лікарства Ібен перестерігає:

— Одно лікарство є для жінки, друге для корови. Тільки пам'ятайте й не помиліться, щоби корові не пошкодило.

— **Гарна річ слава** — сказав Ж. Ренар до Тр. Бернар. — Віктор Іго мав 34 роки, коли на стіні маленької, сільської церкви найшов видрапане своє прізвище.

— Так, — відповів Бернар, — але він вже там раз був.

КРИВЕ ДЗЕРКАЛО

Др. Західний і Схід.

З приводу виступу ундівських послів на міжпарламентарному зїзді в Женеві »Рада« (ч. 95. з ц. р.) обурюється: »Ундівці вмовляли перед виборами й по виборах в нашу суспільність, що вони можуть навіть репрезентувати наш нарід за кордоном на міжнародній арені. Можливо, що тоді дехто в це вірив. Тепер нехай змірить. Тепер достаточо видно, що фальшиві репрезентанти зв'язані з польською реальною дійсністю, бояться навіть своєї тіни...«

Бідна »Рада«! Радо забуває, що при заході сонця тінь найдовша, навіть, коли Др. Західний стоїть лицем до сходу!..

НАЙТВЕРДІЙШИЙ МЕТАЛЬ У СВІТІ.

В „Раді“ ч. 25. з ц. р. на стор. 4. находимо таку прецікаву новинку. **Найтвердіший метал у світі.** Англійські учені зясували, що найтвердіший з усіх відомих нам металів іридій. Його вживають тепер і навіть чимало, щоб виробляти тзв.

вічні пера. На другім місці щодо твердості, молібден. На третьому — вольфран. Найтвердіший із загально-вживаних металів це нікель. Кілька часу тому в мінімальній кількості знайдено ще один метал — родій (не плутати з радієм). Цей метал у кілька сот разів твердіший від інших металів і в 200 разів твердіший за діамант. Проте, поки що годі казати про технічні незастосування цього металю.»

Як бачите дуже цікава поділка: „найтвердіший“ метал є іридій (не плутати з Іродією або з Іридіоном) потім молібден а відтак вольфрам (прошу не плутати з імям Гетого Вольфгангом). Одначе „найтвердіший“ загально вживаний метал (якимсь чином тамтих загально не вживають а тільки спеціально до вічних пер!) є нікель (не плутати з Мікель Анджелем Буонаротті) що одначе не перешкоджує ново найденому металеві родієві (не плутати з радіоном, благодатею всіх прачок!) бути „найтвердішим“ металем від всіх загально й спеціально вживаних металів на світі... Через помилку не поміщено закінчення: „За добру розв'язку питання який є „найтвердіший“ метал в світі одержується місце секретаря в „найтвердішого“ посла партії праці“.

„КАХАЛЬОТИ“ В РЕДАКЦІЇ „РАДІ“

В „Раді“ ч. 12. з ц. р. на стор. 3. читаємо:

Природність чуда, яке сталося з пророком Йоною. Американський теологічний журнал „Прінцетон Теологікел Ревю“ містить в своєму останньому числі наукову зоологічну розвідку дра А. Дж. Вілсона, яка обстоює можливість а тому й віродостойність відомої з біблії пригоди пророка Йони. Йону мала проковтнути „велика риба“ (а по ев. Матея „кит“) в якій нутрі перебув пророк три дні і три ночі, доки його риба не викинула з себе. По думці вченого Вільсона треба за таку „рибу вважати кита „кахальот“, який походить з породи китів, довгих до 24 метри, і живе на прибережних водах Малої Азії. Черво цього кита є таке просторе, як не один дім, так що в ньому може 20 люда вигідно стояти«.

Читачі не дрозіть! Цього рода кахальоти можна стрінуги тільки по редакціях того типу часописів як „Рада“ й „Праця“. Вониж тільки читають повісти Олександра Думаса батька й сина, про Оскара Вільдого лише дещо чували а про Стакеспера не мають поняття! Відкіляж їм знати, що кит по французьки зветься „кахальот“ під час, коли пишеться sachalot. Вони бідні: довгі вони 1'20 m.—1'60 m. (а не на 24 метри!) і живуть громадами 1—2 люда по окраїнах західних земель України. Черво в них просторе, але загал їх не розуміє, так само як вони по французьки...

За цю частину Редакція не відповідає.

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

Адреса: Ukrajinskyj Hromadskyj Vydavnyčyj Fond

PRANA VRŠOVICE, ul. Brožikova 390, ČESKOSLOVENSKO

1. С. РИНДИК — **Міцність матеріалів**, курс високих технічних шкіл: технологічних інститутів, механічних та інженерних відділів політехнікумів. **Зміст:** Розтяг, стиск, скіс, кручення, гнуття, динамічний обтяж. 364 ст., 8^о. З додатком термінологічного словника та 214 рисунків. Ц. 3,00 дол.
2. С. РУСОВА — **Теорія і практика дошкільного виховання**. 128 ст., 8^о. Ц. 0,60 дол.
3. Проф. Др. В. ЯНОВСЬКИЙ — **Сучасне лікування венеричних хороб**, з чеської мови перекл. Др. А. Гончаренко. 118 ст. Ц. 0,50 дол
4. Др. Ф. БУРІАН — **Пластична хірургія**, з 24 ілюстр., з чеської мови перекл. Др. А. Гончаренко. 32 ст. Ц. 0,30 дол.
5. Проф. О. ШУЛЬГІН — **Нариси з нової історії Європи**. 220 ст. Ц. 1,00 дол.
6. Др. А. ГОНЧАРЕНКО — **Загальна гігієна**. 204 ст. Ц. 1,00 дол.
7. Проф. Ф. ЯКИМЕНКО — **Практичний курс науки гармонії** в 2 част. підручник для шкіл різних типів. **З задачником**. 132 ст. Ц. 1,00 дол.
8. І. ІВАСЮК — **Кубань**, економічно-статистичний нарис. 120 ст. Ц. 0,75 дол.
9. М. ПАВЛІЧУК — **Коротка анатомія** для студентів медицини. З передмовою акад. А. Старкова. 116 ст. Ц. 0,75 дол.
10. Проф. Д. АНТОНОВИЧ — **Триста років українського театру** (нарис історії українського театру). 276 ст. Ц. 1,35 дол.
11. Др. ЯКИМ ЯРЕМА — **Провідні ідеї філософії Т. Г. Масарика**. Ц. 0,30 дол.
12. Проф. Є. ІВАНЕНКО — **Курс аналітичної геометрії**. 424 ст. Ц. 3,50 дол.
13. Проф. Ф. ЩЕРБИНА — **Статистика — Історія статистики і статистичних установ**. 288 ст. Ц. 1,50 дол.
14. К. МИХАЙЛЮК — **Молодочство**. Підручник для вищих сільсько-господарських шкіл. Ч. I. Молкознавство. 164 ст. З 63 мал. Ц. 0,90 дол.
15. Проф. М. ЧАЙКОВСЬКИЙ — **Альгебра**, курс середньої школи і для самонавчання. Кн. I. Ст. XII + 452. Ц. 3,70 дол.
16. **Модерне українське мистецтво: Вип. I: Проф. Д. АНТОНОВИЧ — Група Празької Студії**. Франц. і укр. текст з 32 репродукціями. Ц. 0,90 дол.
17. Проф. С. БОРОДАЄВСЬКИЙ — **Історія кооперації**. Ст. 448. Ц. 2,50 дол
18. М. РАШЕВСЬКИЙ — **Рафінація цукру**, під редакцією і з додатками інж. Л. Фролова та з 30 мал. 224 ст. Ц. 1,50 дол.
19. ЮРІЙ ДАРАГАН — **Сагайдак**. Вірші Ст. 64. Ц. 0,45 дол.
20. Акад. А. СТАРКОВ — **Загальна біологія**, з малюнками. Ст. 184. Ц. 1,00 дол
21. М. ГАЛАГАН — **Атомістично-молекулярна теорія**. (Нарис еволюції наукових поглядів на тонку будову матерії). З малюнками. Стор. 188. Ц. 1,35 дол
22. Проф. М. ЧАЙКОВСЬКИЙ — **Альгебра**, курс середньої школи і для самоосвіти. Кн. II. Стор. VIII+300. Ц. 2,50 дол.
23. Проф. Д. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ — **Українське мистецтво, т. II**. Старі церкви, надробки і придорожні камені на Українським Поділліу, Буковині та на Покутті. (Ілюстровано таксамо багато, як I том). Текст і підписи укр. та франц. мовою. Стор. 40+64 стор. ілюстрацій. Ц. 2,00 дол.
24. Гр. ЧУПРИНКА — **Твори**, перше посмертне видання під редакцією П. Богацького (коштом фундації ім. Гр Чупринки) Стор. XXIV+544. Ц. 2,10 дол.
25. **Українське мистецтво: В. СІЧІНСЬКИЙ — Архітектура старокнязівської доби (X—XIII ст.)**. Стор. 50+24 стор. ілюстрацій. Ц. 1,50 дол.
26. Др. В. ГАРМАШОВ — **Шкільна гігієна**, з малюнками. Ст. 144. Ц. 0,80 дол.
27. Інж. Л. ФРОЛОВ — **Цукроварство**, з малюнками. Ст. 440. Ц. 3,00 дол.
28. Акад. Проф. Др. Ст. СМАЛЬ СТОЦЬКИЙ — **Розвиток поглядів про семю слов'янських мов і їх взаїмне споріднення**. Ц. 0,65 дол.
29. Проф. Л. ВІЛЕЦЬКИЙ — **Основи української літературно-наукової критики**. Ст. 312. Ц. 1,90 дол.
30. Проф. Хв. ВОЗК — **Студії з української етнографії та антропології**. З мапами та багатьма малюнками в тексті та на окремих (19 звич. і 4 кольорових) таблицях. Стор. 356. Ц. 3,00 дол.
31. Проф. М. ТУГАН-БАРАНОВСЬКИЙ — **Політична економія**. Популярний курс. Стор. 184. Ц. 1,00 дол.
32. Інж. Р. КАХНИКЕВИЧ — **Задачник до „Міцности матеріалів“**. Ст. 160. Ц. 1,80 дол.
33. Проф. Л. ГРАВИНА — **Геодесія**. Часть перша, кн. 1. 191 рис. 44 таблиці та 3 мап. Ц. 3,75 дол.
34. Проф. Л. ГРАВИНА — **Короткий історичний нарис розвитку геодезичних вимірів**. Ст. 75. Рис. 28. Ц. 0,75 дол.

3 ам. центи = 1 к. ч.

Книгкупцям та при всякому більшому замовленні безпосередньо у Видавництві дається 40% знижка.

1р 25к

ПРОВЕРЕНО
СИ. 1987

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

2333

III
ЖС-14988
1928-1-10

30492
Поступ
2. VIII
1928.